2007

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ΟΥΤΙΟϹ
ΤΡΙ

ΔΗΜΗ
ΟC

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού βραβεύτηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης **Ευρωπαϊκό Μουσείο 2005**

The Museum of Byzantine Culture has been awarded the **Council of Europe Museum Prize** for the year 2005

Η ΕΚΔΟΣΗ ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ:

THIS DESK-DIARY WAS PUBLISHED WITH THE KIND SUPPORT OF:

ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ-ΖΗΣΙΑΔΗΣ ΑΤΕ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΜΕΤΑΛΛΟΝ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ Α.Ε.

ΖΗΝΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ Α.Τ.Ε.
ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ARXITEX S.A.

COPYRIGHT 2006
ISBN: 960-86540-5-X

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η Μ Ε Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Ο

2007

D I A R Y

SAINT DEMETRIOS

IN THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΦΙΛΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ASSOCIATION OF FRIENDS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE

Λίγες πόλεις του βυζαντινού κόσμου συνέδεσαν τις ιστορικές τύχες τους με τον πάτρωνα άγιο τους με τόσο καθοριστικό τρόπο όσο η Θεσσαλονίκη με τον πολιούχο της άγιο Δημήτριο. Φιλόπολις, σωσίπολις και σωζοπολίτης, υπέρμαχος και μέγας φρουρός, ο άγιος προστατεύει την πόλη του, σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο, από την εποχή της δράσης και του μαρτυρίου του, τον 3ο μ.Χ. αιώνα, ως τη σύγχρονη εποχή, όταν ακόμη και η απελευθέρωση της πόλης το 1912, από τον μακραίωνο τουρκικό ζυγό, συνέπεσε ανήμερα της γιορτής του.

Στον άγιο Δημήτριο λοιπόν αφιερώνεται το εφετινό ημερολόγιο που εκδίδουν οι Φίλοι του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού, με έργα από τις συλλογές του. Εικόνες και χαρακτικά, κεραμικά και νομίσματα, μολύβδινα φιαλίδια μύρου που δίνονταν στους προσκυνητές ως φυλακτά, αρχιτεκτονικά και κοσμητικά στοιχεία από τη βασιλική του «εικονογραφούν» τις πολλαπλές ιδιότητες του αγίου.

Το διαφωτιστικό και γλαφυρό κείμενο του αρχαιολόγου του Μουσείου Ιωάννη Μότσιανου συνοψίζει, με εύληπτο τρόπο, τη σημαντικότερη από την πλούσια βιβλιογραφία για τον άγιο, διευκολύνοντας τον αναγνώστη να αντιληφθεί το νόημα και τη σημασία των έργων που σχετίζονται με τον άγιο και παρουσιάζονται στις σελίδες του ημερολογίου.

Δρ Αναστασία Τούρτα
Διευθύντρια του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού

Few cities in the Byzantine world enjoyed such a close historical relationship with their local saints as that uniting Thessaloniki and its patron saint, Saint Demetrios. Known as the friend of the city, its saviour, the saviour of its people, their champion and guardian, the saint was believed to have protected his city and its people from the time of his life and martyrdom in the 3rd century BC up until the liberation of Thessaloniki from the many years of Turkish oppression, in 1912 – an event which coincided with the feast day of the saint.

The 2007 desk diary – published by the Friends of the Museum of Byzantine Culture – is dedicated to Saint Demetrios. It features a number of works from the museum collections, including engravings, icons, ceramic ware and coins, lead flasks containing the miraculous myrrh given to pilgrims as protective amulets, as well as architectural and decorative items from the saint's basilica which illustrate the many different facets of his life and work.

The beautifully written and illuminating article by the museum's archaeologist, Ioannis Motsianos, offers a concise and clearly intelligible account of the rich literature on the saint, assisting the reader to understand the meaning and importance of the works associated with Saint Demetrios featured in the pages of the diary

Dr Anastasia Tourta
Director of the Museum of Byzantine Culture

Και εφέτος όπως κάθε χρονιά από το 2000, το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού και οι «Φίλοι»του εκδώσαμε ημερολόγιο-λεύκωμα για τη νέα χρονιά, το 2007, με θέμα αυτή τη φορά τον πολιούχο της πόλης μας άγιο Δημήτριο.

Ο συνάδελφος κ. Ιωάννης Μότσιανος σε ένα εύστοχο και γλαφυρό κείμενο συνοψίζει ό,τι σχετίζεται με τον μεγαλομάρτυρα, μυροβλύτη και θαυματουργό προστάτη της πόλης μας άγιο, ο οποίος από την παλαιοχριστιανική εποχή έως τις μέρες μας καθοδηγεί τους Θεσσαλονικείς στρατιωτικά, πολιτικά, θρησκευτικά και πνευματικά. Αναφέρεται στη ζωή και το μαρτύριο του αγίου, το μύρο που ανέβλυζε από τον τάφο του, τα λείψανά του, τα αγιολογικά κείμενα, τα θαύματά του που καθιέρωσαν το ναό του ως ένα από τα μεγαλύτερα προσκυνηματικά κέντρα του Βυζαντίου, τη λατρεία του ως ιαματικού αγίου, τη διάδοση της λατρείας του στον ευρύτερο χριστιανικό κόσμο, τα «Δημήτρια», την ιδιαίτερη σχέση του αγίου με τη Θεσσαλονίκη στην οποία στεκόταν δίπλα της κάθε φορά που κινδύνευε.

Στην τέχνη η μορφή του αγίου Δημητρίου απεικονίζεται στη μνημειακή ζωγραφική - ψηφιδωτά και τοιχογραφίες –σε φορητές εικόνες, σε έργα μικροτεχνίας – τρίπτυχα από ελεφαντοστό, λειψανοθήκες, εγκόλπια, υφάσματα, σταχώσεις ευαγγελίων κ. ά. – σε ξυλόγλυπτα, σε χειρόγραφα, σε νομίσματα κ.ά.

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού έχει στις Συλλογές του ένα σημαντικό αριθμό έργων που αναφέρονται στον άγιο Δημήτριο και ένα μέρος από αυτά κοσμεί τις σελίδες του ημερολογίου για να μας συνοδεύει τις ημέρες του 2007

Το Διοικητικό Συμβούλιο των «Φίλων» του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού με την ευκαιρία της έκδοσης του ημερολογίου 2007 εύχεται στα μέλη του και τους συμπολίτες το νέο έτος να έχουν την προστασία του αγίου, υγεία και χαρές.

Νίκος Νικονάνος
Ομότιμος Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης
Πρόεδρος των «Φίλων του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού».

Every year since 2000 the Museum of Byzantine Culture and the Friends of the Museum have brought out a special desk diary for the new year This year's diary, for 2007, will feature the patron saint of our city, Saint Demetrios.

In his concise and beautifully written article our colleague Ioannis Motsianos presents what we know of the Great Martyr and miracle-working saint, whose remains are believed to give forth myrrh, and who has guided the people of Thessaloniki in peace and war, in their faith and their cultural and intellectual lives, from early Christian times to the present day He describes the life and martyrdom of the saint, the odour of sanctity believed to issue from his tomb, his remains and relics, the miracles which made his church one of the greatest shrines of the Byzantine Empire, his worship as a healing saint, the dissemination of his cult throughout the Christian world, the feasts of Demetria which takes his name, and the special relationship he enjoys with the city of Thessaloniki – coming to its aid in times of peril.

The saint is represented in art in many different forms: in monumental paintings, mosaics and frescoes, in portable icons, in miniatures - triptychs of ivory, reliquaries, on pectorals, on fabrics, on the bindings of gospels – and in wood-carvings, manuscripts, on coins, etc.

The collections of the Museum of Byzantine Culture include a significant number of works featuring Saint Demetrios, and we have chosen a selection of them to illustrate the 2007 desk diary

The Board of the Friends of the Museum of Byzantine Culture would like to take the opportunity of the publication of the 2007 desk diary to wish our members and all our fellow citizens a happy and healthy new year – under the protection of our city's patron saint.

Nikos Nikonanos
Professor Emeritus of Byzantine Archaeology and History of Art
President of Association of Friends of the Museum of Byzantine Culture

Άγιος Δημήτριος. Από τις Συλλογές του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού

Δημήτριος άγιος μεγαλομάρτυς, μυροβλύτης και τροπαιοφόρος. Ο φιλόπολις άγιος, ο μέγας φρουρός της Θεσσαλονίκης. Κανείς άγιος δεν βρήκε τόσους εγκωμιαστές και ποιητές από τον 6ο αιώνα και έπειτα, όσους ο πολιούχος Θεσσαλονίκης. Τόσο στην υμνολογία του όσο και στις εικαστικές τέχνες εμφανίζεται με τέσσερις ιδιότητες: ως ύπατος, ως στρατιωτικός άγιος, ως μάρτυρας και ως διδάσκαλος. Ο άγιος Δημήτριος καλείται να καθοδηγεί τους Θεσσαλονικείς τόσο σε στρατιωτικό και πολιτικό όσο και σε θρησκευτικό και πνευματικό επίπεδο. Η στενή σχέση της Θεσσαλονίκης με τον πολιούχο της οικοδομήθηκε από την παλαιοχριστιανική κιόλας περίοδο. Αυτή η σχέση μάλιστα είχε ως αποτέλεσμα, σε μία μακρά διάρκεια αιώνων, τόσο στον ελλαδικό όσο και στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο η απεικόνιση του αγίου ή τα σύμβολα της λατρείας του στη γενέτειρά του όπως ο ναός και το κιβώριο να αποτελούν ισοδύναμες απεικονίσεις της ίδιας της πόλης της Θεσσαλονίκης. Αντικείμενα που προέρχονται από τις Συλλογές του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού αντανακλούν τη διάδοση της λατρείας του αγίου, την πίστη στη μυροβλυσία του και τον ρόλο του αγίου ως πολιούχου και προστάτη της Θεσσαλονίκης, καθώς και ως υπερασπιστή της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Παράλληλα, απηχούν τις εικονογραφικές επιλογές των καλλιτεχνών από την παλαιοχριστιανική περίοδο (4ος αιώνας) έως και τη μεταβυζαντινή (19ος αιώνας) και φανερώνουν τη λαμπρότητα της διακόσμησης της βασιλικής του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη.

Σύμφωνα με την αγιολογική παράδοση, ο άγιος Δημήτριος γεννήθηκε γύρω στα 280 και ως περίοδος δράσης του θεωρούνται οι χρόνοι του Γαλερίου και του Μαξιμιανού (286-305, 307-310 μ.Χ.). Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια και σε νεαρή ακόμη ηλικία ανήλθε στα ανώτερα στρατιωτικά και πολιτικά αξιώματα. Στους Βίους (Passiones) που έχουν γραφεί για τον άγιο Δημήτριο αναφέρονται τα αξιώματά του, τόσο τα στρατιωτικά όσο και τα πολιτικά. Στον άγιο Δημήτριο αποδόθηκε και η ιδιότητα του διδασκάλου. Ο Δημήτριος επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους νέους, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγεται και ο άγιος Νέστωρ. Παράλληλα, από τους εγκωμιαστές του εξαίρεται η θεολογία του αγίου ενάντια στην ψευδή πίστη των ειδώλων Ο Δημήτριος συνήθιζε να πραγματοποιεί τις συγκεντρώσεις των

χριστιανών στη Χαλκευτική Στοά, κάτω από τις υπόγειες καμάρες, κοντά στο δημόσιο λουτρό. Εκεί άλλωστε συνελήφθη κατά την ώρα που δίδασκε.

Από τους Βίους μαθαίνουμε ότι ο αυτοκράτορας Μαξιμιανός στους αγώνες που διοργανώθηκαν προς τιμή του, μετά την ήττα του Λυαίου από τον μαθητή του Δημητρίου, Νέστορα, έδωσε εντολή να θανατωθεί ο άγιος Δημήτριος με λογχισμό στο μέρος όπου κρατούνταν «εἰς τάς τῶν καμίνων καμάρας» του δημοσίου λουτρού δίπλα στο στάδιο. Οι χριστιανοί παρέλαβαν το σώμα του μάρτυρα και το έθαψαν στον τόπο του μαρτυρίου του.

Στον χώρο αυτό μετά το έτος 313, όταν και εκδόθηκε το διάταγμα του Μεδιολάνου περί ανεξιθρησκίας, οι χριστιανοί ίδρυσαν προς τιμήν του αγίου Δημητρίου μικρό ευκτήριο οικίσκο.

Στα μέσα του 5ου αιώνα ο έπαρχος του Ιλλυρικού Λεόντιος επειδή θεραπεύτηκε από βαριά ασθένεια με τη βοήθεια του αγίου Δημητρίου, έκτισε μεγάλη βασιλική στη θέση του οικίσκου. Όταν ανοικοδομήθηκε η βασιλική αυτή, ο τάφος του αγίου μεταφέρθηκε από τον μικρό οικίσκο μέσα στην εκκλησία. Τότε κατασκευάστηκε και το περίφημο κιβώριο, μαρμάρινο αρχικά, ασημένιο αργότερα, που περιείχε τη λάρνακα και την εικόνα του αγίου. Αυτό είχε ως αποτελέσμα ο ναός να αποκτήσει τον χαρακτήρα ενός ταφικού μνημείου, καθώς οι χριστιανοί πίστευαν ότι «ὑπό γῆν κεῖται το πανάγιον λείψανον», και από τα τέλη του 7ου αιώνα ο τάφος του με το κιβώριο διαμορφώθηκε στα διαμερίσματα στη ΒΔ γωνία της βασιλικής. Η σημασία που αποδόθηκε στο κιβώριο επιβεβαιώνεται και από τη συνήθεια της βυζαντινής εποχής να δωρίζονται ασημένια ομοιώματα του κιβωρίου σε επίσημα πρόσωπα. Ένα τέτοιο ομοίωμα αποτελεί και η λειψανοθήκη του μητροπολιτικού ναού της Μόσχας.

Δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για το κτήριο, πάντως γνωρίζουμε πως από τότε είχε διατηρηθεί κάτω από το ιερό βήμα της εκκλησίας το τμήμα του λουτρού.

Γύρω στα 620, λίγο μετά από τον σεισμό ο οποίος κατέστρεψε πολλά κτήρια της Θεσσαλονίκης, κάηκε από πυρκαγιά η βασιλική του 5ου αιώνα. Στη θέση της κτίστηκε μία πεντάκλιτη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος με την επιστασία του επισκόπου Θεσσαλονίκης Ιωάννη και του έπαρχου Λέοντος.

Το 1493 ο ναός μετατράπηκε σε τζαμί με το όνομα Κασιμιέ-τζαμί και το 1912 αποδόθηκε εκ νέου στην ορθόδοξη χριστιανική λατρεία.

Ο ναός καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά από την πυρκαγιά που έκαψε το κεντρικότερο τμήμα της Θεσσαλονίκης το 1917 Αμέσως μετά την πυρκαγιά ξεκίνησε η αναστήλωση του ναού που ολοκληρώθηκε το 1948.

Η λατρεία του αγίου Δημητρίου είναι πολύ πιθανόν να σχετίζεται με την προϋπάρχουσα

λατρεία του Καβείρου στη Θεσσαλονίκη, ενός θεού που σχετιζόταν επίσης με τη θεά Δήμητρα. Η πιθανότητα να είναι ο πολιούχος θεός της πόλης Κάβειρος, αυτός που απεικονίζεται όρθιος στα τείχη να απωθεί τους Γότθους σε χάλκινο νόμισμα των μέσων του 3ου αιώνα μ.Χ., οδηγεί σε συσχετισμό της παράστασης με ανάλογη του αγίου Δημητρίου τη στιγμή που υπερασπίζεται τα τείχη της Θεσσαλονίκης κατά τις αβαροσλαβικές επιδρομές του τέλους του 6ου αιώνα και των αρχών του 7ου αιώνα.

Αρχικά η λατρεία του αγίου σχετιζόταν με το ευώδες χώμα από τον τάφο του, το οποίο αναφέρεται ως υποκατάστατο των λειψάνων του αγίου από την εποχή του Ιουστινιανού του Α' (527-565), με το αίμα του μάρτυρα και με το αγίασμα. Στον 14ο αιώνα προστίθεται σε αυτή και η ανάβλυση του μύρου-αγιάσματος στην κρύπτη της βασιλικής, στον χώρο που από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια λειτουργούσε η πηγή αγιάσματος. Η κρύπτη βρίσκεται κάτω από το εγκάρσιο κλίτος του ναού και ήταν το ανατολικότερο τμήμα του ρωμαϊκού λουτρού όπου, σύμφωνα με την παράδοση, φυλακίστηκε, μαρτύρησε και τάφηκε ο άγιος Δημήτριος. Το 1980 πραγματοποιήθηκε η μεταφορά των λειψάνων του αγίου Δημητρίου από το αββαείο της κωμόπολης San Lorenzo in Campo στην Ιταλία, όπου φυλάγονταν, στον ναό του αγίου στη Θεσσαλονίκη

Σε κείμενο του Ιωάννη Καμινιάτη στις αρχές του 10ου αιώνα ο άγιος Δημήτριος αποκαλείται για πρώτη φορά μυροβλύτης. Από τον 12ο αιώνα και μετά το μύρο αναφέρεται στην εκκλησιαστική ποίηση· αλλά και εγκωμιαστές του αγίου όπως οι μητροπολίτες Θεσσαλονίκης Ευστάθιος και Ιωάννης Σταυράκιος, οι αρχιεπίσκοποι Θεσσαλονίκης Γρηγόριος Παλαμάς και Ισίδωρος και ιδιαίτερα ο συγγραφέας και κρατικός αξιωματούχος Δημήτριος Χρυσολωράς αναφέρονται στη ροή του μύρου. Οι εγκωμιαστές και οι ποιητές προσπάθησαν να ερμηνεύσουν την ανάβλυση του μύρου ως την απόδειξη της υπάρξεως ακεραίου του λειψάνου του στη Θεσσαλονίκη και ως σύμβολο του αίματος του αγίου που χύθηκε όταν αυτός μιμήθηκε μέσω του μαρτυρίου τον Χριστό. Όπως δηλαδή από την πλευρά του Χριστού ανέβλυσε αίμα και ύδωρ, έτσι και από την πλευρά του αγίου ανέβλυσε μύρο.

Για τη μεταφορά του εκτός βασιλικής και εκτός Θεσσαλονίκης το μύρον του αγίου Δημητρίου είτε με τη μορφή μύρου/ελαίου από τον 11ο-12ο έως τις αρχές του 13ου αιώνα, είτε αργότερα με τη μορφή του μύρου/ύδατος κατά την περίοδο από τον 13ο έως τον 15ο αιώνα, ή και ως έλαιον από την κανδήλα του αγίου τοποθετούνταν σε μολύβδινα φιαλίδια, τα λεγόμενα κουτρούβια, τα οποία τόσο στο σχήμα όσο και στο μέγεθος θυμίζουν τις παλαιοχρι-

στιανικές ευλογίες και η ανεύρεση τους σε ανασκαφές τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και στον βαλκανικό αποτελεί μία ένδειξη της εξάπλωσης της λατρείας του αγίου Δημητρίου. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι προσκυνητές μετέφεραν το θαυματουργό μύρο στις χώρες τους χρησιμοποιώντας περίαπτα ή και πολύτιμα κιβωτίδια. Λειψανοθήκες που ήταν ομοιώματα του τάφου του αγίου επιλέγονταν για να φιλοξενήσουν στο εσωτερικό τους το λύθρο, δηλαδή χώμα με αίμα από τον τάφο του αγίου Δημητρίου, στις περιπτώσεις εκείνες που αυτό προσφερόταν στον αυτοκράτορα και σε επιφανείς αξιωματούχους. Πήλινες κούπες κοσμημένες με εμπίεστο ή εγχάρακτο το μονόγραμμα του αγίου Δημητρίου πιθανώς χρησιμοποιούνταν για την άντληση του μύρου-αγιάσματος στον χώρο της κρύπτης. Μάλιστα, κατά την ανασκαφή νεκροταφείου στη μονή Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη διαπιστώθηκε πως τα πήλινα αυτά σκεύη, που τα πρωιμότερα χρονολογούνται στον 13ο αιώνα, καθαγιασμένα από το μύρον του αγίου Δημητρίου, συνόδευαν τους νεκρούς στον τάφο τους με την πίστη ότι θα βοηθούσαν τη σωτηρία της ψυχής τους.

Η εδραίωση της λατρείας του αγίου Δημητρίου ως ιαματικού αγίου με οικουμενική εμβέλεια αλλά και η μυροβλυσία του αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες που οδήγησαν στην καθιέρωση του ναού του αγίου ως ενός από τα μεγαλύτερα προσκυνηματικά κέντρα του Βυζαντίου. Σε αγιολογικά κείμενα από τον 9ο αιώνα έως και το λυκόφως της βυζαντινής περιόδου καταγράφεται πλήθος προσκυνηματικών ταξιδιών στη βασιλική του Αγίου Δημητρίου, που αποτέλεσε το κέντρο διάδοσης της λατρείας του αγίου. Βασιλικές αφιερωμένες στη μνήμη του ανοικοδομήθηκαν σε πόλεις όπως η Νικόπολη στην Ήπειρο και το Σίρμιο στη Σερβία. Ναός του αγίου υπήρχε και στην Κωνσταντινούπολη, στην οποία αυτοκράτορες όπως ο Ιουστινιανός (527-565) και ο Μαυρίκιος (582-602) θέλησαν να μεταφέρουν τα λείψανα του αγίου.

Η ετυμολογία του ονόματος του αγίου οδήγησε τους ερευνητές στη σύνδεσή του με τη θεά του δωδεκάθεου Δήμητρα, συσχετίζοντας παράλληλα και τον δεύτερο τροπαιοφόρο άγιο, τον άγιο Γεώργιο, με την ίδια θεά καθώς το όνομά του παραπέμπει στη γεωργία, της οποίας προστάτιδα ήταν η θεά Δήμητρα. Άλλωστε οι γιορτές των δύο αυτών αγίων αποτελούσαν σημεία αναφοράς για τους ξωμάχους της ελληνικής υπαίθρου. Η γιορτή του αγίου Γεωργίου στις 23 Απριλίου σηματοδοτούσε την περίοδο της ανάπτυξης των σπαρτών και της μετακίνησης των κοπαδιών σε ορεινές περιοχές και αυτή του αγίου Δημητρίου, στις 26 Οκτωβρίου, την περίοδο της σποράς και την επιστροφή στα χειμαδιά. Οι ημερομηνίες αυτές παραπέμπουν στην αφετηρία της άνοιξης και της ανόδου της Περσεφόνης στον πάνω κόσμο και στο προανάκρουσμα του φθινοπώρου και της επιστροφής της Περσεφόνης στον Άδη Αξίζει να σημειω-

θεί ότι κατά τους προχριστιανικούς χρόνους, την εποχή της σποράς, τελούνταν δεκαήμερη γιορτή προς τιμή της Δήμητρας στις Συρακούσες με το όνομα «Δημήτρεια». Από την άλλη τα «Δημήτρια» ήταν αρχαιότατη αττική γιορτή και τελούνταν στην Ελευσίνα μέχρι την εποχή που αντικαταστάθηκε από τα «Ελευσίνια Μυστήρια».

Ο Δημήτριος κατέστη ο δημοφιλέστερος άγιος ιδιαίτερα κατά τον 14ο αιώνα, όταν και απέκτησε ιδιαίτερη αίγλη ο εορτασμός προς τιμή του στη Θεσσαλονίκη Ο κύκλος του εορτασμού του αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη άρχιζε με τα προεόρτια, που εκτείνονταν σε δύο Κυριακές, αποκορυφωνόταν στην κυρίως εορτή, στις 26 Οκτωβρίου, και έληγε με τα οκταήμερα μεθεόρτια, στις 3 Νοεμβρίου. Ο εορταστικός αυτός κύκλος ενώ κατά τον 12ο αιώνα άρχιζε έξι μέρες πριν από την κυρίως εορτή, τον 14ο αιώνα διαρκούσε ολόκληρο μήνα, σύμφωνα με τις πληροφορίες του Κωνσταντίνου Αρμενόπουλου και του Ισίδωρου, αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης.

Με την ευκαιρία της θρησκευτικής εορτής διοργανωνόταν εμποροπανήγυρη, την οποία ανώνυμος συγγραφέας του 12ου αιώνα στον διάλογό του με τον τίτλο «Τιμαρίων» την ονομάζει «Δημήτρια». Όσο διαρκούσαν τα «Δημήτρια» έξω από τα δυτικά τείχη, στην πεδιάδα του Αξιού δημιουργούνταν μία «πρόσθετη πόλη», όπου έμποροι από όλα τα σημεία της τότε γνωστής οικουμένης πουλούσαν τα εμπορεύματά τους.

Ανήμερα της εορτής του αγίου, την 26η Οκτωβρίου, η παρουσία του ηγεμόνα ή σπανιότερα του αυτοκράτορα στις εορταστικές τελετές απέδιδε ιδιαίτερη αίγλη και μεγαλοπρέπεια. Παρόντος του εκπροσώπου της κοσμικής εξουσίας εκφωνούνταν εγκωμιαστικοί λόγοι προς τον άγιο.

Τη δεύτερη μέρα την κυρίως θέση στις τελετές κατείχε ο ιεράρχης, ακολουθούμενος από τον Κλήρο και τους μοναχούς.

Η τρίτη ημέρα του εορτασμού ήταν αφιερωμένη στους μοναχούς. Η θέση των μοναχών ήταν ξεχωριστή καθώς πολλοί εγκωμιαστές διέκριναν στο πρόσωπο του αγίου ένα πρότυπο αγνότητας και παρθενίας. Στοιχεία που συνέθεταν το ιδεώδες του ασκητισμού.

Οι εορταστικές εκδηλώσεις ολοκληρώνονταν οκτώ ημέρες μετά την κυρίως γιορτή, δηλαδή στις 3 Νοεμβρίου. Η γιορτή ονομαζόταν «Οκταήμερος» και κατά την ημέρα αυτή γιόρταζε ο πολύς κόσμος.

Οι εκκλησιαστικές ακολουθίες και λιτανείες έφταναν στο αποκορύφωμα της μεγαλοπρέπειάς τους το τριήμερο από την παραμονή έως και την επόμενη της μνήμης του αγίου. Κατά την παραμονή της γιορτής πραγματοποιούνταν μεγαλοπρεπής πομπή που ξεκινούσε από τον

Ναό της Καταφυγής, διερχόταν από τον Ναό της Αχειροποίητου και κατέληγε στη βασιλική του Αγίου Δημητρίου.

Τα σύγχρονα Δημήτρια, εκδηλώσεις κυρίως πολιτιστικού χαρακτήρα, πραγματοποιούνται στη Θεσσαλονίκη εδώ και 41 χρόνια, από το 1965.

Τα θαύματα του αγίου συνδυάζονται με την ανάβλυση του μύρου. Θαύματα πραγματοποιούσε ακόμη και ο δούλος του μάρτυρα Λούπος, ο οποίος συνήθως εικονίζεται πίσω από τον άγιο Δημήτριο στις παραστάσεις του μαρτυρίου του, τόσο μέσω του αίματος του αγίου όσο και με το δακτυλίδι του. Ο Λεόντιος ήταν ο πρώτος που γιατρεύτηκε από το μύρο του αγίου. Από το χρονικό εκείνο σημείο και έπειτα αρχίζει μία σειρά θαυμάτων που παραδίδονται σε δύο βιβλία και αναφέρονται στην καθοριστική παρέμβαση του αγίου στις πολιορκίες της Θεσσαλονίκης από τους Αβαροσλάβους στα τέλη του 6ου αιώνα και στις αρχές του 7ου αιώνα και στη συμμετοχή του «μάρτυρος Δημητρίου, του βάρβαρον κλύδωνα βαρβάρων στόλων μετατρέποντος και πόλιν λυτρουμένου».

Ο μάρτυρας αγωνίζεται με τον λαό της Θεσσαλονίκης κατά των βαρβάρων, Αβάρων, Σλάβων, Αράβων, Νορμανδών, Φράγκων και Βουλγάρων Οι Θεσσαλονικείς κατέφευγαν πάντοτε προς τον πολιούχο τους, ζητώντας την προστασία του, ενώ οι επίσκοποι της πόλης παρότρυναν τους Θεσσαλονικείς σε μίμηση του βίου και των αρετών του για να έχουν την αγάπη και την προστασία του. Αξίζει άλλωστε να τονιστεί ότι και η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης από την τουρκική κατοχή κατά τους βαλκανικούς πολέμους του 1912 συνέπεσε με την ημέρα της γιορτής του. Ο άγιος Δημήτριος υπήρξε για την πατρίδα του «ο μόνος ακριβής φρουρός», «ο φύλαξ ύπνος», «ο πύργος Θεσσαλονίκης ο απόρθητος». Ο άγιος έλαβε τις ονομασίες «φιλόπολις, φιλόπατρις, σωσίπολις και σωσίπατρις».

Τα θαύματα του αγίου Δημητρίου αποτέλεσαν την αφορμή για την καθιέρωση της άρρηκτης σχέσης του με τη Θεσσαλονίκη, η οποία απέκτησε τον δικό της προστάτη όπως η Κωνσταντινούπολη είχε ως υπέρμαχο στρατηγό της τη Θεοτόκο. Η σχέση αυτή είναι εμφανής και στο απολυτίκιο του αγίου «Μέγαν εὖρατον». Στην αρχική του μορφή το απολυτίκιο αντανακλούσε ακριβώς το πνεύμα της ιδιαίτερης σχέσης του αγίου Δημητρίου με την πόλη του: «Μέγαν εὖρατον ἐν τοῖς κινδύνοις, Σέ ὑπέρμαχον Θεσσαλονίκη». Από τον 11ο αιώνα και έπειτα η λέξη «Θεσσαλονίκη» αντικαθίσταται με τη λέξη «Οἰκουμένη», επιβεβαιώνοντας την εξάπλωση της λατρείας του αγίου και πέρα από τα στενά όρια της Θεσσαλονίκης.

Το γεγονός ότι ο άγιος Δημήτριος υπήρξε ο πολιούχος άγιος της Θεσσαλονίκης, προστάτης της πόλης και των κατοίκων της, του εξασφάλισε μία ξεχωριστή θέση ανάμεσα στους εκα-

τοντάδες μάρτυρες των πρώτων χριστιανικών αιώνων

Οι δοκιμασίες της Θεσσαλονίκης αλλά και γενικότερα της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τις επιδρομές των Γότθων και των Ούνων κατά τον 4ο και 5ο αιώνα, αλλά και οι αλλεπάλληλες πολιορκίες της Θεσσαλονίκης από τους Αβάρους και τους Σλάβους τον 6ο και 7ο αιώνα, είχαν ως αποτέλεσμα την ταύτιση του αγίου Δημητρίου στη συνείδηση των πολιτών με τον υπέρμαχο στρατηγό της Θεσσαλονίκης, τον πολεμικό τους προστάτη. Η μορφή του αγίου Δημητρίου υπήρξε ιδανική γιατί εκτός από την αγιοσύνη ενσάρκωνε και τα χαρακτηριστικά του καλού πολίτη και του γενναίου στρατιώτη. Τα πρώτα δείγματα της προστατευτικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητάς του περιγράφονται στο Βιβλίο των Θαυμάτων ήδη από τα τέλη του 6ου αιώνα. Ο άγιος υπερασπίζεται με αποτελεσματικό τρόπο τη Θεσσαλονίκη κατά τη διάρκεια της πολιορκίας από τους Αβαροσλάβους, το Σεπτέμβριο του 586. Παρουσιάστηκε με τη μορφή στρατιώτη στις επάλξεις των τειχών της Θεσσαλονίκης και χτυπώντας με τη λόγχη του τον πρώτο εχθρό που πάτησε το πόδι του στα τείχη τον κατακρήμνισε. Η διήγηση αυτή αποτέλεσε απλώς την αφετηρία για μια σειρά από άλλες αναφορές στα στρατιωτικά του κατορθώματα όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στη δεύτερη συλλογή Θαυμάτων του αγίου, έργο ανώνυμου συγγραφέα του τέλους του 7ου αιώνα.

Από τον 6ο και 7ο αιώνα ο άγιος Δημήτριος απεικονίζεται με έναν άγγελο, με δύο παιδιά αλλά και να αγκαλιάζει προστατευτικά εκπροσώπους της εκκλησιαστικής και κοσμικής εξουσίας, κτίστες και δωρητές του ναού του. Παριστάνεται να υποδέχεται άρρωστα παιδιά αλλά και να οδηγεί προς το ιερό ομάδα πιστών που ζητά τη συνδρομή του. Οι πρωιμότερες απεικονίσεις του αγίου Δημητρίου σώζονται στα ψηφιδωτά του ναού του αγίου στη Θεσσαλονίκη και αποτελούν πιθανώς τα αρχέτυπα της εικονογραφίας του.

Το τέλος της περιόδου της Εικονομαχίας (726-843) αποτελεί την αφετηρία της ιδιαίτερης διάδοσης της απεικόνισης του αγίου Δημητρίου στη βυζαντινή τέχνη. Η μορφή του πολιούχου της Θεσσαλονίκης αποδίδεται σε υψηλής ποιότητας δείγματα μικροτεχνίας, όπως τρίπτυχα από ελεφαντοστό, λειψανοθήκες, εγκόλπια, εικόνες από σμάλτο ή στεατίτη, σταχώσεις ευαγγελίων, υφάσματα, απεικονίσεις σε ημιπολύτιμους λίθους, μεταλλικές σφραγίδες. Σε παραστάσεις μνημειακής ζωγραφικής, σε τοιχογραφίες και ψηφιδωτά. Σε φορητές εικόνες, σε νομίσματα, σε χειρόγραφα, σε κουτρούβια, σε ξυλόγλυπτα έργα και σε χαρακτικά.

Στη διάρκεια των αιώνων διαφοροποιήσεις επέρχονται όχι μόνο στα υλικά που επιλέγονται για να απεικονιστεί η μορφή του αγίου ή στα εικονογραφικά θέματα αλλά και σε ειδικότερα θέματα, όπως για παράδειγμα η ενδυμασία του αγίου. Στα ψηφιδωτά του ναού του

αγίου Δημητρίου η ενδυμασία μιμείται τις στολές των αξιωματούχων της παλαιοχριστιανικής εποχής, στις τοιχογραφίες, μετά τα μέσα του 14ου αιώνα, τις φορεσιές των αρχόντων της παλαιολόγειας, περιόδου ενώ στα μεταβυζαντινά χρόνια σε ορισμένες περιπτώσεις η ενδυμασία του αγίου εμπνέεται από διακοσμητικά μοτίβα που κοσμούν κεραμικά της Νίκαιας. Μάλιστα αξίζει να σημειωθεί πως η πολυτελής αρχοντική ενδυμασία συνδέεται όχι μόνο με τον εικονογραφικό τύπο του αγίου Δημητρίου δεομένου, αλλά και με εκείνον του μάρτυρα.

Οι βαθιές τομές στις κοινωνικές δομές της αυτοκρατορίας που επιχειρήθηκαν κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Μακεδόνων στον 9ο και 10ο αιώνα, όπως η στρατιωτικοποίηση της διοίκησης της βυζαντινής αυτοκρατορίας, είχαν ως αποτέλεσμα να αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία στους στρατιώτες και τους πολεμιστές. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο καθιερώνεται η στρατιωτική περιβολή του αγίου Δημητρίου, όπως και των άλλων στρατιωτικών αγίων Ο Νικηφόρος Βοτανειάτης υπήρξε ο πρώτος στρατιωτικός αξιωματούχος που χρησιμοποίησε σε σφραγίδα του τη μορφή του αγίου Δημητρίου με στρατιωτική εξάρτυση από τις πρώτες μάλιστα βαθμίδες της ιεραρχίας κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του. Ο Νικηφόρος Βοτανειάτης, ακόμη και πριν την ανάρρησή του στον αυτοκρατορικό θρόνο, χρησιμοποιούσε σφραγίδες που έφεραν τη μορφή του πολιούχου της Θεσσαλονίκης. Η επιλογή της απεικόνισης των αγίων και ιδιαίτερα του αγίου Δημητρίου με στρατιωτική περιβολή γενικεύεται στο τέλος της μεσοβυζαντινής περιόδου (1081 1204), για να γίνει κοινός τόπος στην υστεροβυζαντινή περίοδο (1204-1453). Μια επιλογή που υπομνηματίζει τις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν την εποχή αυτή στο Βυζάντιο και υποδηλώνει την αγωνία των βυζαντινών για το μέλλον της αυτοκρατορίας. Ο Αλέξιος Α (1081-1118) θεωρούσε προσωπικό του προστάτη τον άγιο Δημήτριο και τον επέλεξε στην εικονογράφηση των σφραγίδων του. Στα χρόνια της βασιλείας του μάλιστα έχουμε την πρώτη εμφάνιση του αγίου Δημητρίου στη νομισματική εικονογραφία.

Ο άγιος Δημήτριος ως στρατιωτικός άγιος παριστάνεται ολόσωμος, σε προτομή αλλά και έφιππος. Αυτή η τελευταία επιλογή σχετίζεται με τη χριστιανική Ανατολή αλλά και με την επιβίωση του θέματος του αρχαίου έφιππου ήρωα, του λεγόμενου Θράκα ιππέα, που απεικονίζεται σε ταφικά μνημεία της ύστερης ρωμαϊκής περιόδου. Η πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τις δυνάμεις του Βούλγαρου ηγεμόνα Ιωαννίτζη ή Καλογιάννη, τον Οκτώβριο του 1207, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τον εμπλουτισμό της παράστασης του στρατιωτικού έφιππου αγίου με τον Ιωαννίτζη που βρίσκεται πεσμένος κάτω από τα πόδια του αλόγου και φονεύεται από τον άγιο. Η τειχισμένη πόλη της Θεσσαλονίκης αποτελεί το φόντο μπροστά στο οποίο διαδραματίζεται η

σκηνή. Ο συνδυασμός αυτός της απεικόνισης του αγίου και των τειχών της Θεσσαλονίκης έρχεται να προστεθεί στις απεικονίσεις του αγίου πάνω στις επάλξεις των τειχών της πόλης όπως περιγράφεται στο βιβλίο των Θαυμάτων του, «ἐν ὁπλίτου σχήματι», και να μας υπενθυμίσει την προαναφερθείσα απεικόνιση του Κάβειρου στα τείχη της Θεσσαλονίκης.

Η διάδοση του εικονογραφικού τύπου του αγίου ως στρατιωτικού τόσο στη γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας όσο και στις σλαβικές χώρες υπήρξε αξιοσημείωτη. Η φήμη που περιέβαλε τον άγιο Δημήτριο ως θαυματουργό άγιο αλλά και ως προστάτη της Θεσσαλονίκης αποτέλεσαν την αφορμή ώστε οι ηγεμόνες αυτών των χωρών να επιδιώξουν την οικειοποίηση του.

Στα υστεροβυζαντινά (1204-1453) και μεταβυζαντινά χρόνια (1453-19ος αιώνας) σε ορισμένες παραστάσεις επιχειρείται ένας συνδυασμός των δύο εικονογραφικών τύπων του αγίου Δημητρίου, δηλαδή του μάρτυρα και του οπλίτη.

Η ιδιαίτερα τιμητική θέση του μάρτυρα στην ουράνια ιεραρχία υποδηλώνεται με την απεικόνισή του ως ένθρονου αγίου.

Η αναπαράσταση του μαρτυρίου του αγίου, ο διά λογχισμού θάνατος του μέσα στο ρωμαϊκό λουτρό, όπου βρισκόταν φυλακισμένος, αποτέλεσε την πρωιμότερη απεικόνιση από μια σειρά σκηνών σχετιζόμενων με το μαρτύριο και τα θαύματά του αγίου.

Ο άγιος Δημήτριος αποτέλεσε ένα από τα προσφιλέστερα θέματα της λειτουργικής μουσικής. Τα χειρόγραφα βυζαντινής μουσικής περιλαμβάνουν δεκαοκτώ τουλάχιστον μουσικές συνθέσεις που γράφτηκαν προς τιμήν του αγίου την περίοδο από τον 12ο μέχρι τον 19ο αιώνα. Πρόκειται για μουσικές συνθέσεις που βασίστηκαν σε ποιήματα γνωστών υμνογράφων της εποχής.

Οι ιδιότητες του αγίου Δημητρίου ως στρατιωτικού και υπάτου αφενός και ως μάρτυρα αφετέρου παραπέμπουν εκ νέου σε μία σχέση του αγίου με όσα αφορούν τόσο την επίγεια όσο και τη μεταθανάτια και πνευματική ζωή.

Η εικονογραφία του αγίου, η λατρεία του με επίκεντρό της το ναό του στην πόλη της Θεσσαλονίκης, οι γιορτές προς τιμή του αλλά και η ζέση με την οποία οι πιστοί περιβάλλουν τη μνήμη του αποτελούν αδιάψευστες μαρτυρίες για την ιδιαίτερη σχέση του με την πόλη της Θεσσαλονίκης αλλά και με τον ευρύτερο χώρο του Βυζαντίου.

Μότσιανος Ιωάννης

St Demetrios. In the Collections of the Museum of Byzantine Culture

The Great Martyr, myroblytes and standard-bearer of the faith, the protector of the city – no saint has received so much praise, from the 6th century onwards, as Saint Demetrios, patron saint of Thessaloniki. In the hymns which sing his praises and in his representations in the visual arts, the saint is depicted in four different guises: as consul, as a warrior saint, as a martyr and as a teacher He has been called upon to guide the people of Thessaloniki in war and in politics, in religion and culture. The close relationship between the city's people and its patron saint began back in the early Christian period, and over the centuries the depiction of Demetrios or the symbols of his cult in his birthplace i.e. the church, and the ciborium, came to represent the city itself, both in Greece and across the Balkans. Items from the collections of the Museum of Byzantine Culture reflect the broad dissemination of the cult of the saint, the general belief in the miraculous properties of his remains, and his role as patron saint and protector of Thessaloniki, and defender of the Byzantine Empire. They also mirror the inclinations and tastes of artists from the early Christian period (4th century) to the post-Byzantine era (19th century) and attest to the sheer magnificence of the decoration in the basilica of the saint in Thessaloniki.

Tradition has it that Saint Demetrios was born in about 280 and active during the reigns of Galerius and Maximian (286-305, 307-10 AD). He came from an aristocratic family and at a young age rose to occupy the highest military and civil offices. In the Lives (Passiones) written about Demetrios reference is made to the offices he held, both military and civil. He is also remembered as a teacher He showed a keen interest in young people, among whom we must include Saint Nestor His encomiasts also praise his theological stance against the false faith of the idols. He was accustomed to address the congregation of the faithful in the Chalkeutiki Stoa, beneath the underground vaults, close to the public bathhouse. It was here that he was arrested while delivering a sermon.

We learn from the Lives of the saint that during the games organized in his honour, after the defeat of Lyaios, the gladiator, by Demetrios' disciple Nestor, the Emperor Maximian ordered that the saint be put to death by the spear, at the place where he was being detained, «εἰς τάς τῶν καμίνων καμάρας» [in the furnaces' vaults], of the public baths next to the stadium. The Christians took possession of the martyr's body and buried it at the site of his martyrdom.

It was at the same location that the Christians founded in his honour a small votive chapel, following the decree of Mediolanus on religious toleration, issued in 313.

In the mid-5th century the prefect of Illyricon, Leontios, after recovering from a grave illness thanks to the intervention of the saint, had a large basilica built on the site of the chapel. When this basilica was reconstructed, the tomb of the saint was removed from the small chapel to the interior of the church. It was at this time that the famous ciborium was constructed – first of marble, later of silver – containing the casket and an icon of the saint. Henceforth the church acquired the character of a funerary monument, since the Christians believed that «ὑπό γῆν κεῖται το πανάγιον λείψανον» [the holy remains lie beneath the ground], and at the end of the 7th century the tomb and ciborium were placed in the area around the north-western corner of the basilica. The importance attributed to the ciborium is confirmed by the Byzantine custom of donating silver replicas of the ciborium to official persons. One such replica is the reliquary of the Metropolitan Church of Moscow

Not much is known about that building, but we do know that it preserved part of the bathhouse under the sanctuary of the church.

In around 620, shortly after the earthquake which destroyed many buildings of the city, the 5th century basilica was destroyed by fire. In its place a five-aisled basilica with transept was built, under the supervision of Ioannis, Bishop of Thessaloniki, and the sub-prefect Leon, and with assistance from both local people and foreigners.

In 1493 the church was converted into a mosque, known as the Kasimie Tzami, and only in 1912 returned to Christian worship.

The church was almost entirely destroyed by the great fire which levelled the central area of Thessaloniki in 1917 Restoration work began immediately and was completed in 1948.

It is very likely that the cult of Saint Demetrios was associated with the pre-existing cult of Kaveiros in Thessaloniki. Kaveiros was a god associated with the goddess Demeter; the likelihood of his being the protecting deity of the city, depicted standing on the walls and repelling the Goths in a copper coin of the mid-3rd century AD, leads to a comparison with the depiction of Saint Demetrios defending the walls of Thessaloniki from Avar-Slav raiders in the late 6th and early 7th centuries.

Initially the cult of the saint was associated with the fragrant earth from his tomb, described in the reign of Justinian I (527-565) as having replaced his remains, and with the blood of the martyr and the holy water In the 14th century there are new references to the issuing of a watery myrrh in the crypt of the basilica, at the point where the font of holy water had stood

since early Christian times. The crypt is located beneath the transept of the church and formed the easternmost part of the Roman bathhouse where, tradition has it, the saint was imprisoned, martyred and buried. In 1980 the remains of the saint were moved from the abbey of the town of San Lorenzo in Campo, Italy, where they had been kept, and brought back to his church in Thessaloniki.

In a text by Ioannis Kaminiatis, dating from the early 10th century, we find the first reference to the saint as myroblytes – exuding the odour of sanctity From the 12th century onwards we find references to this odour in ecclesiastical poetry, but various encomiasts of the saint such as the Metropolitans of Thessaloniki Eustathios and Ioannis Stavrakios, the Archbishops Gregorios Palamas and Isidoros, and, in particular, the writer and state official Demetrios Chrysoloras, all mention the flow of fragrant oil. The encomiasts and poets attempted to interpret this phenomenon as evidence that the saint's remains were preserved intact in Thessaloniki, and as a symbol of the blood spilled when Demetrios, in his martyrdom, imitated our Lord. Just as the blood and water gushed from the side of Christ, so this myrrh oil issued from the side of the saint.

When the holy oil was to be carried from the basilica, perhaps even from the city – whether in the form of oil from the 11 12th century to the early 13th century, or later in a watery form, from the 13th to the 15th century, or as oil from the lamp of the saint – it was placed in lead flasks, the so-called koutrouvia, which in both size and shape resembled the early Christian evlogies. These have been found in excavations in Greece and across the Balkans, indicating the distance the cult of the saint had spread. In some cases pilgrims took the miracle-working oil back to their own lands, carrying it in lockets or valuable caskets. Reliquaries made in the likeness of the saint's tomb were used to contain the lythro, earth with blood from the tomb of the saint, in cases where this was to be offered to the Emperor or to prominent officials. Earthenware bowls decorated with the embossed or engraved monogram of the saint were probably used to remove the holy water (myrrh) from the crypt. During excavation of a cemetery at the Vlatadon monastery in Thessaloniki it was found that these earthenware vessels, the earliest of which are dated to the 13th century, were placed in graves in the hope that – blessed by contact with the myrrh of the saint – they would assist the departed soul to find salvation.

The establishment of the cult of the saint as a healer of ecumenical status, and the phenomenon of the myroblysia (giving forth myrrh), were critical factors which helped the Church of Aghios Demetrios establish itself as one of the major sites of pilgrimage in the

Byzantine Empire. Writings on the saints from the 9th century to the twilight of the Byzantine period describe numerous pilgrimages to the basilica of Aghios Demetrios, which was the centre from which the cult of the saint was disseminated. Other basilicas dedicated to his memory were constructed in cities like Nicopolis in Epirus and Sirmio in Serbia. There was a church of Aghios Demetrios in Constantinople, to which such Emperors as Justinian (527-565) and Mavrikios (582-602) wished to remove the saint's remains.

The etymology of the saint's name has led scholars to link him to the goddess of the pagan pantheon, Demeter They have made the same connection in the case of the other warrior saint, Saint Georgios, since his name refers to agriculture, of which Demeter was the patron deity Moreover, the feast days of these two saints were important dates in the calendar of the Greek countryside. The feast of Saint Georgios on 23rd April marked the period of the growth of the crops and the movement of the flocks to mountain pastures; that of Saint Demetrios on 26th October marked the sowing season and the return of the flocks to their winter quarters. These dates evoke the beginning of spring and the return of Persephone to the upper world, and the coming of autumn and her return to Hades. It should be noted that in pre-Christian times, during the sowing season, a ten-day festival was held in honour of Demeter at Syracuse, known as the *Demetreia*. The *Demetria* was also the name of a very ancient Attic festival, celebrated at Eleusina until finally being replaced by the Eleusinian mysteries.

The popularity of Saint Demetrios reached new heights in the 14th century, when the festive events held in his honour in Thessaloniki became particularly magnificent. The events began with the proeortia (preliminary celebrations), extending over two Sundays, and culminated in the main festival on the 26th October, finally reaching their end with the eight-day metheortia on 3rd November In the 12th century this cycle of celebrations began six days before the main festival, but by the 14th century it had expanded to last a whole month, according to Constantinos Armenopoulos and Isidoros, Archbishop of Thessaloniki.

On the occasion of the religious celebrations a great commercial fair was also held, which an anonymous writer of the 12th century refers to – in his dialogue titled Timarion – as the Demetria. While the *Demetria* continued outside the western walls, on the plain of the River Axios, it was as if a second city had been created, where traders from all corners of the known world came to sell their merchandise.

On the actual feast day of the saint, 26th October, the presence of the Governor, or more rarely the Emperor himself, lent a particular splendour and magnificence to the occasion. In the presence of the representative of the secular power, the encomia of the saint were spoken.

On the second day the place of honour at the ceremonies was taken by the bishop, followed by the clergy and monks.

The third day of the celebrations was dedicated to the monks; they enjoyed a special place in the cult of the saint, since many of his encomiasts had seen in his personality a model of purity and chastity – features which were prominent in the ascetic ideal.

The celebrations concluded eight days after the main feast day, on 3rd November This part of the festival was known as the *Oktahemeros*, and was when the most people attended the events.

The ecclesiastical services and litanies reached their magnificent climax during the three days from the eve of the feast day to the day following it. The eve was marked by a splendid procession which set out from the Church of the Katafygi, passed by the Acheiropoiito and ended at the basilica of Aghios Demetrios.

The modern Demetria, largely events of a cultural nature, have been held in Thessaloniki for 41 years, since 1965.

The miracles of the saint, too, are associated with the issuing of the holy oil. Even the martyr's servant Lupus performed miracles, using either the blood or the ring of the saint. He is usually pictured behind the saint in representations of the martyrdom. Leontios was the first to be healed by the saint's oil. From that time onwards a whole series of miracles occurred, handed down to us in two books and associated with the saint's decisive intervention when the city was besieged by the Avar-Slavs in the late 6th and early 7th centuries, and the involvement of the 'martyr Demetrios, who caused a storm to sink the barbarian fleet and rescued the city from danger'

The saint fought alongside the people of Thessaloniki to repel the barbarians, Avars, Slavs, Arabs, Normans, Franks and Bulgars. The people of the city regularly turned for aid to their patron saint and the bishops urged the people to emulate the life and virtues of Demetrios if they wished to enjoy his love and protection. It should be emphasized that the liberation of Thessaloniki from the Turkish occupation during the Balkan Wars, in 1912, coincided with Demetrios' feast day For his countrymen Demetrios was the 'only true guardian', 'the guardian sleep', 'the impregnable tower of Thessaloniki' He was known by the epithets 'friend of the city, friend of the country, saviour of the city and saviour of the fatherland'

It was because of his miracles that such a close link was established between the saint and the city of Thessaloniki, which thereby acquired its own protector, just as Constantinople had the Virgin Mary as its champion and defender This relation is explicit in the introit of the

saint «Μέγαν εὖρατον». In its initial form the introit reflected precisely the spirit of the special relationship between Demetrios and his city· «Μέγαν εὖρατον ἐν τοῖς κινδύνοις, Σέ ὑπέρμαχον Θεσσαλονίκη» [Our great bastion in the hour of peril, Champion of Thessaloniki]. From the 11th century onwards the word Θεσσαλονίκη was replaced by the word «Οἰκουμένη», confirming the spread of the cult beyond the narrow limits of the city

The fact that Saint Demetrios was the patron saint of Thessaloniki, protector of the city and its people, secured him a special place among the hundreds of martyrs of the early Christian centuries.

The ordeals and trials of the city, and of the Empire in general, by the invasions of the Goths and Huns in the 4th and 5th centuries, and the repeated sieges of Thessaloniki by Avars and Slavs in the 6th and 7th centuries, led to the saint's being identified in the mind of the population with the champion and defender of the city, its militant protector The figure of Demetrios was ideal for this purpose, since he embodied qualities of holiness combined with the characteristics of the good citizen and brave soldier The first examples of his power as a protector were set out in the Book of Miracles at the end of the 6th century He effectively defends the city during a siege by the Avar-Slavs in September 586, appearing in the guise of a soldier on the battlements and repelling with his spear the first enemy to set foot on the walls, hurling him to the ground below This narrative was only the first of a whole series of other references to his military achievements, as we see in the second collection of Miracles, the work of an anonymous author at the end of the 7th century

From the 6th and 7th centuries onwards Saint Demetrios is depicted with an angel, with two children, and also gathering into his protective embrace representatives of the ecclesiastical and secular power, founders and donors of his church. He is shown receiving sick children and leading towards his sanctuary a group of the faithful who are seeking his assistance. The earliest depictions of the saint are to be seen in the mosaics of his basilica in Thessaloniki, and probably represent the earliest patterns of the iconography used subsequently to portray him.

The end of the iconoclastic controversy (726-843) marked the start of a broader dissemination of representations of the saint in Byzantine art. The figure of the patron saint of Thessaloniki is depicted in superb miniature work on triptychs of ivory, reliquaries, pectoral crosses, icons of enamel or steatite, stachoseis of gospels, fabrics, representations in semi-precious stones, metal seals. In more monumental form, he is depicted in paintings, frescoes and mosaics. The figure of the saint is also to be found on portable icons, coins,

manuscripts, lead ampullae, wood-carvings and engravings.

Over the course of the centuries various changes occur not only in the materials used to depict the figure of the saint, and in the iconographic themes favoured by artists, but also in more specific aspects of the representation, such as – for example – the apparel worn by the saint. In the mosaics of the church of Aghios Demetrios the saint's apparel imitates the uniforms of the officials of the early Christian period, while in the frescoes done after the mid-14th century his clothes resemble the costumes of the officials of the Palaeologan period. In the post-Byzantine period the saint's apparel, in certain cases, is inspired by oriental, vegetal decorative motifs found also on ceramic ware from Nicaea. It is worth pointing out that this opulent apparel is not associated only with the iconographic type of Saint Demetrios, but more generally with the type of the martyr

The profound changes in the social structures of the empire which were attempted during the Macedonian dynasty (9th-10th centuries), such as the militarization of the administrative structures of the Byzantine Empire, resulted in special attention being paid to soldiers and warriors. It was in this context that the practice became established of portraying Saint Demetrios, and the other warrior saints, in military garb. Nicephoros Votaneiatis was the first military officer to use on his seal the form of the saint in military apparel, and from the very first levels of the hierarchy, throughout his career Even before he rose to the imperial throne Votaneiatis was using seals bearing the figure of the saint. The preference for portraying the saints, especially Demetrios, in military uniform became more general at the end of the mid-Byzantine period (1081 1204), and by the late-Byzantine period (1204-1453) had become a commonplace. It is a preference which reminds us of the difficult conditions prevailing at this time and indicating the anxiety of the Byzantines over the future of their Empire. Alexius I (1081-1118) regarded Demetrios as his personal protector and chose his figure to feature on his seals. It is during his reign that we see the first examples of the saint appearing in the iconography of coins.

When depicted as a warrior saint Demetrios is shown in full figure or as a bust, but also on horseback. This latter choice is associated with the Christian East, but also with the survival of the theme of the ancient mounted hero, the so-called Thracian knight, seen on funerary monuments of the later Roman period. The siege of Thessaloniki by the forces of the Bulgarian ruler Ioannitzis or Kaloyannis, in October 1207, provided new inspiration for artists – who now depicted Ioannitzis fallen beneath the feet of the saint's horse, receiving the mortal blow from his lance. The background to the scene was the walled city of Thessaloniki.

This combined portrayal of saint and city walls makes a new addition to the older depictions of Demetrios on the battlements – as described in the Book of Miracles – «ἐν ὁπλίτου σχήματι» [in the guise of a soldier], and reminds us of the depiction, mentioned earlier, of Kaveiros on the walls of Thessaloniki.

The portrayal of the saint as warrior spread to a remarkable extent, also in the Venetian Republic and in the Slav countries. The reputation Demetrios enjoyed as a miracle-working saint and protector of Thessaloniki was such that other rulers were anxious to appropriate the figure of the saint for their own lands and cities.

In the late-Byzantine (1204-1453) and post-Byzantine periods (1453-19th century) attempts were made in some portrayals to offer a combination of the two iconographic types of the saint – martyr and soldier

The special place of honour occupied by the martyr in the hierarchy of the saints in heaven is shown by his depiction among the enthroned saints.

The representation of the martyrdom of the saint, his death at the point of a spear within the Roman baths, where he had been held prisoner, was the earliest of a series of depictions of scenes associated with his martyrdom and miracles.

Saint Demetrios was also one of the favourite subjects of liturgical composers. Manuscripts of Byzantine music contain at least eighteen compositions written in honour of the saint, from the 12th to the 19th centuries. They are pieces based on poems by celebrated hymnists of the period.

In his capacities as military man and consul on the one hand, and martyr on the other, the saint evokes once again the relations between the life of this world and the realities of the spirit and the world beyond.

The iconography of the saint's portrayal, his cult centred on his church in Thessaloniki, the great festivals held in his honour and the enthusiasm with which the faithful cherish his memory – all these offer irrefutable evidence of the special relationship he has enjoyed with the city of Thessaloniki and the broader Balkan region.

Ioannis Motsianos

2007

Ιανουάριος / *January*

μήνας πρώτος εβδομάδα πρώτη / month first week first

1
Δευτέρα / Monday ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ Περιτομή Ιησού Χριστού, Βασιλείου του Μεγάλου

2
Τρίτη / Tuesday

3
Τετάρτη / Wednesday

4
Πέμπτη / Thursday

5
Παρασκευή / Friday

6
Σάββατο / Saturday ΑΓΙΑ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

7
Κυριακή / Sunday Ιωάννου του Προδρόμου

Ο άγιος έφιππος. Στο βάθος απεικόνιση πόλης, 1815
The saint on horseback. The city can be seen in the background, 1815

ΟΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΙΣ ΧΣ
ΟΑΓΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
ΟΑΓΙΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
1815

Ο ΑΓΙΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

2007

Ιανουάριος / *January*

μήνας πρώτος εβδομάδα δεύτερη / month first week second

8
Δευτέρα / Monday

9
Τρίτη / Tuesday

10
Τετάρτη / Wednesday Γρηγορίου Νύσσης

11
Πέμπτη / Thursday

12
Παρασκευή / Friday

13
Σάββατο / Saturday

14
Κυριακή / Sunday

Εικόνα 17ου αι. Το ένδυμα του αγίου παραπέμπει σε ανατολικά, φυτικά διακοσμητικά μοτίβα
Icon, 17th c. The apparel of the saint evokes oriental, vegetal decorative motifs

15
Δευτέρα / Monday

16
Τρίτη / Tuesday

17
Τετάρτη / Wednesday — Αντωνίου του Μεγάλου

18
Πέμπτη / Thursday — Αθανασίου και Κυρίλλου Πατριαρχών

19
Παρασκευή / Friday

20
Σάββατο / Saturday — Ευθυμίου του Μεγάλου

21
Κυριακή / Sunday

Ψηφιδωτό, 5ος -6ος αι., ο άγιος Δημήτριος δεόμενος και αφιερωτές
Mosaic, 5th-6th c., St Demetrios praying and donors

ΟΑΓΙΟ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

2007

Ιανουάριος / *January*

μήνας πρώτος εβδομάδα τέταρτη / month first week fourth

22
Δευτέρα / Monday — Τιμοθέου αποστόλου, Αναστασίου Πέρσου

23
Τρίτη / Tuesday

24
Τετάρτη / Wednesday — Ξένης οσίας

25
Πέμπτη / Thursday — Γρηγορίου Θεολόγου

26
Παρασκευή / Friday — Ξενοφώντος οσίου

27
Σάββατο / Saturday

28
Κυριακή / Sunday

Εικόνα του αγίου ως Μέγα Δούκα, 17ος αι.
Icon of the saint as Great Duke, 17th c.

2007

Ιανουάριος / *January*

μήνας πρώτος εβδομάδα πέμπτη / month first week fifth

29
Δευτέρα / Monday

30
Τρίτη / Tuesday — ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

31
Τετάρτη / Wednesday — Κύρου και Ιωάννου των Αναργύρων

Φεβρουάριος
February

1
Πέμπτη / Thursday

2
Παρασκευή / Friday — ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

3
Σάββατο / Saturday

4
Κυριακή / Sunday

Εικόνα του αγίου με σκηνές του βίου του, μέσα 19ου αι.
Icon of the saint with scenes from his life, mid-19th c.

ΟΑΓΙΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΟΑΓΙΟΣ ΒΑΛΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΦΗΛΑΚΗΝ
ΘΑΝΑΤΟΝΟ ΤΟΝ ΣΙΝΟΡΠΙΟΝ

2007

Φεβρουάριος / *February*

μήνας δεύτερος εβδομάδα έκτη / month second week sixth

5
Δευτέρα / Monday

6
Τρίτη / Tuesday

7
Τετάρτη / Wednesday

8
Πέμπτη / Thursday — Τοικνοπέμπτη

9
Παρασκευή / Friday

10
Σάββατο / Saturday — Χαραλάμπους ιερομάρτυρος

11
Κυριακή / Sunday — Της Απόκρεω Βλασίου ιερομάρτυρος

Ο άγιος στη φυλακή. Λεπτομέρεια εικόνας 19ου αιώνα με τον άγιο στη φυλακή να πατά τον σκορπιό. Τοιχογραφία Μυστρά, 13ος αι.
The imprisoned saint, detail from 19th c. icon with the imprisoned saint treading on a scorpion. Wall-painting from Mystra, 13th c.

12
Δευτέρα / Monday

13
Τρίτη / Tuesday

14
Τετάρτη / Wednesday

15
Πέμπτη / Thursday

16
Παρασκευή / Friday

17
Σάββατο / Saturday — Θεοδώρου του Τήρωνος

18
Κυριακή / Sunday — Της Τυροφάγου

Ο άγιος έγκλειστος στη φυλακή ευλογεί τον Νέστορα, 17ος -18ος αι.
The imprisoned saint gives his blessing to Nestor 17th-18th c.

19
Δευτέρα / Monday ΚΑΘΑΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ Φιλοθέης Αθηναίας

20
Τρίτη / Tuesday

21
Τετάρτη / Wednesday

22
Πέμπτη / Thursday

23
Παρασκευή / Friday Α Χαιρετισμοί

24
Σάββατο / Saturday

25
Κυριακή / Sunday Της Ορθοδοξίας

Το μαρτύριο του αγίου σε νόμισμα (στάμενο), β' μισό 14ου αι. και γραμμικό σχέδιο του νομίσματος
The martyrdom of the saint on a coin (stameno), 2nd half of 14th c. and drawing of the coin

2007

Φεβρουάριος / *February*

μήνας δεύτερος εβδομάδα ένατη / month second week ninth

26
Δευτέρα / Monday

27
Τρίτη / Tuesday

28
Τετάρτη / Wednesday

Μάρτιος
March

1
Πέμπτη / Thursday — Ευδοκίας οσίας

2
Παρασκευή / Friday — Β' Χαιρετισμοί

3
Σάββατο / Saturday

4
Κυριακή / Sunday

Φύλλο τριπτύχου, 15ος 16ος αι.
Panel of a triptych, 15th 16th c.

ΟΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
ΟΑΓΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΑ

5
Δευτέρα / Monday

6
Τρίτη / Tuesday

7
Τετάρτη / Wednesday

8
Πέμπτη / Thursday

9
Παρασκευή / Friday — Γ' Χαιρετισμοί

10
Σάββατο / Saturday

11
Κυριακή / Sunday — Σταυροπροσκυνήσεως

Το μαρτύριο του αγίου. Σχηματική απόδοση παράστασης από νόμισμα του β' μισού του 14ου αι. Στο φόντο, λεπτομέρεια λειψανοθήκης Μονής Βατοπεδίου, 12ος αι.
The martyrdom of the saint. Schematic rendering of depiction on coin from 2nd half of 14th c. In the background, detail from reliquary at Vatopedi Monastery, 12th c.

2007

Μάρτιος / *March*

μήνας τρίτος εβδομάδα ενδέκατη / month third week eleventh

12
Δευτέρα / Monday

13
Τρίτη / Tuesday

14
Τετάρτη / Wednesday

15
Πέμπτη / Thursday

16
Παρασκευή / Friday — Δ' Χαρετισμοί

17
Σάββατο / Saturday

18
Κυριακή / Sunday

«ὁ ἐνταφιασμός τοῦ ἁγίου». Λεπτομέρεια εικόνας 19ου αιώνα. Στο φόντο, λεπτομέρεια εγκολπίου-λειψανοθήκης, Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο, 13ος αι.

'The burial of the saint' Detail of 19th c. icon. In the backround, detail of reliquary-enkolpion, London, British Museum, 13th c.

Λεόντιος ὁ ἀνθέντης ἔχων ἀσθένειαν ἰατρεύθη
Ὅσιος Δημήτριος

19
Δευτέρα / Monday

20
Τρίτη / Tuesday

21
Τετάρτη / Wednesday

22
Πέμπτη / Thursday

23
Παρασκευή / Friday ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

24
Σάββατο / Saturday

25
Κυριακή / Sunday ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

«λεόντιος ὁ αὐθέντης ἔχον ἀσθένειαν ἰατρεύθη» και προς τιμή του αγίου Δημητρίου βασιλική από τον Λεόντιο ανεγέρθη. Λεπτομέρεια εικόνας 19ου αι. και φωτογραφία της βασιλικής πριν το 1917
'Leontius the Lord was cured of his illness' and erected the basilica in honour of St Demetrios. Detail of 19th c. icon and photograph of the saint's basilica before the fire of 1917

2007

Μάρτιος / *March*

μήνας τρίτος εβδομάδα δέκατη τρίτη / month third week thirteenth

26
Δευτέρα / Monday

27
Τρίτη / Tuesday

28
Τετάρτη / Wednesday

29
Πέμπτη / Thursday

30
Παρασκευή / Friday

31
Σάββατο / Saturday

Του Λαζάρου

Απρίλιος
April

1
Κυριακή / Sunday

Των Βαΐων

Το εσωτερικό της βασιλικής του αγίου στη Θεσσαλονίκη μετά την πυρκαγιά το 1917 Στο φόντο, η βασιλική στη σημερινή της μορφή
The interior of the saint's basilica in Thessaloniki after the fire of 1917 In the background, the basilica in its current form

2007

Απρίλιος / *April*

μήνας τέταρτος εβδομάδα δέκατη τέταρτη / month fourth week fourteenth

2
Δευτέρα / Monday — Μεγάλη Δευτέρα

3
Τρίτη / Tuesday — Μεγάλη Τρίτη

4
Τετάρτη / Wednesday — Μεγάλη Τετάρτη

5
Πέμπτη / Thursday — Μεγάλη Πέμπτη

6
Παρασκευή / Friday — Μεγάλη Παρασκευή

7
Σάββατο / Saturday — Μεγάλο Σάββατο

8
Κυριακή / Sunday — ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

Εντοίχιο μαρμαροθέτημα από τον Άγιο Δημήτριο Θεσσαλονίκης, β' τέταρτο 7ου αι. Στο φόντο, ζωγραφική απόδοση της βασιλικής του αγίου στη Θεσσαλονίκη.
Marble incrustation from a wall in the Chuch of St Demetrios, Thessaloniki, 7th c., 2nd quarter In the background, painting of the saint's basilica in Thessaloniki.

ΟΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Η ΘΕΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟ

2007

Απρίλιος / *April*

μήνας τέταρτος εβδομάδα δέκατη πέμπτη / month fourth week fifteenth

9
Δευτέρα / Monday — Της Διακαινησίμου

10
Τρίτη / Tuesday

11
Τετάρτη / Wednesday

12
Πέμπτη / Thursday

13
Παρασκευή / Friday — Ζωοδόχου πηγής

14
Σάββατο / Saturday

15
Κυριακή / Sunday — Του Θωμά

Αντικείμενα που κοσμούσαν τη βασιλική του αγίου στη Θεσσαλονίκη, 4ος-6ος αι.- Items which adorned the basilica of the saint in Thessaloniki, 4th-6th c.

Χαλκογραφία με τους αγίους Γεώργιο και Δημήτριο, μέσα 19ου αι. Συλλογή Παπαστράτου. Πλάκα τυπώματος με παρόμοιο θέμα. Συλλογές ΛΜ/ΑΠΘ. Από την Έκθεση «Πολύτιμα της Παράδοσης»

Engraving with Saints Georgios and Demetrios, mid-19th c. Papastratou Collection. Printing plate with similar theme. Collections of the Folk Museum of Aristotle University. From the exhibition 'Treasures of Tradition'

2007

Απρίλιος / *April*

μήνας τέταρτος εβδομάδα δέκατη έκτη / month fourth week sixteenth

16
Δευτέρα / Monday

17
Τρίτη / Tuesday

18
Τετάρτη / Wednesday

19
Πέμπτη / Thursday

20
Παρασκευή / Friday

21
Σάββατο / Saturday

22
Κυριακή / Sunday

Αντίγραφο ψηφιδωτού από τη βασιλική του αγίου στη Θεσσαλονίκη με θέμα «Προσφορά παιδιών στον άγιο». Έργο του Χρήστου Λεφάκη
Copy of a mosaic representation "Children's offering to the saint" from the saint's basilica in Thessaloniki, made by Christos Lefakis

23
Δευτέρα / Monday

Γεωργίου Τροπαιοφόρου

24
Τρίτη / Tuesday

25
Τετάρτη / Wednesday

26
Πέμπτη / Thursday

27
Παρασκευή / Friday

28
Σάββατο / Saturday

29
Κυριακή / Sunday

Λεπτομέρεια εικόνας 19ου αι. Στο φόντο, φωτογραφία της Κρύπτης. Στην Κρύπτη της βασιλικής ανέβλυζε το μύρο. Μετά το θαύμα του αγίου ο ασκητής της εικόνας πείστηκε γι' αυτό

Detail of the 19th c. icon. In the background, photograph of the basilica's crypt. The source of the myrrh was in the crypt of the basilica. The hermit depicted in the icon was persuaded to believe after the miracle of the saint

2007

Απρίλιος / *April*

μήνας τέταρτος εβδομάδα δέκατη όγδοη / month fourth week eighteenth

30
Δευτέρα / Monday

Μαΐος
May

1
Τρίτη / Tuesday — Εργατική Πρωτομαγιά

2
Τετάρτη / Wednesday — Μεσοπεντηκοστή

3
Πέμπτη / Thursday

4
Παρασκευή / Friday — Πελαγίας οσιομάρτυρος

5
Σάββατο / Saturday — Ειρήνης μεγαλομάρτυρος

6
Κυριακή / Sunday

Μολύβδινα φιαλίδια μύρου (κουτρούβια),12ος -13ος αι.
Lead myrrh flasks (koutrouvia), 12th-13th c.

7
Δευτέρα / Monday

8
Τρίτη / Tuesday — Ιωάννη του Θεολόγου

9
Τετάρτη / Wednesday — Χριστοφόρου μάρτυρος

10
Πέμπτη / Thursday

11
Παρασκευή / Friday — Κυρίλλου και Μεθοδίου

12
Σάββατο / Saturday

13
Κυριακή / Sunday — Γλυκερίας μάρτυρος

Εφυαλωμένη κούπα με μονόγραμμα του αγίου. Πρέπει να σχετίζεται με λατρεία αγιάσματος, τέλη 13ου-14ος αι.
Glazed cup with the monogram of saint Demetrios, probably for holy water from his shrine, late 13th-14th c.

14
Δευτέρα / Monday

15
Τρίτη / Tuesday

16
Τετάρτη / Wednesday

17
Πέμπτη / Thursday ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ

18
Παρασκευή / Friday

19
Σάββατο / Saturday

20
Κυριακή / Sunday

Θραύσμα εφυαλωμένου αγγείου με απεικόνιση του αγίου, τέλη 13ου-14ος αι.
Fragment of a glazed vessel with a sgraffito representation of the saint, late 13th-14th c.

2007

Μάιος / *May*

μήνας πέμπτος εβδομάδα εικοστή πρώτη / month fifth week twenty-first

21
Δευτέρα / Monday

Κωνσταντίνου και Ελένης ισαποστόλων

22
Τρίτη / Tuesday

23
Τετάρτη / Wednesday

24
Πέμπτη / Thursday

25
Παρασκευή / Friday

26
Σάββατο / Saturday

27
Κυριακή / Sunday

ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ

Χάλκινο εικονίδιο του αγίου, 14ος αι. Προοριζόταν πιθανώς ως φυλακτό
Miniature copper icon of saint, 14th c. Probably intended to be worn as amulet

28
Δευτέρα / Monday — ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

29
Τρίτη / Tuesday — Θεοδοσίας οσιομάρτυρος

30
Τετάρτη / Wednesday

31
Πέμπτη / Thursday

Ιούνιος
June

1
Παρασκευή / Friday

2
Σάββατο / Saturday

3
Κυριακή / Sunday — Αγίων Πάντων

Νόμισμα (στάμενο), Ιωάννης Ε' Παλαιολόγος και Άννα της Σαβοΐας, 1351-1354. Στο φόντο ο άγιος σε νόμισμα (στάμενο) εποχής Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου, 1341-1391
Coin (stameno), Ioannis V Paleologus and Anna of Savoy, 1351-1354. In the background, the saint on a coin (stameno) from the period of Ioannis V Paleologus, 1341-1391

2007

Ιούνιος / *June*

μήνας έκτος εβδομάδα εικοστή τρίτη / month sixth week twenty-third

4
Δευτέρα / Monday

5
Τρίτη / Tuesday

6
Τετάρτη / Wednesday

7
Πέμπτη / Thursday

8
Παρασκευή / Friday

9
Σάββατο / Saturday

10
Κυριακή / Sunday

Ο άγιος ως φύλακας και προστάτης. Νόμισμα (μισό-τεταρτηρό), Ιωάννης Β' Κομνηνός, 1118-1143. Προτομή αγίου Δημητρίου. Κρατά δόρυ. Λεπτομέρεια εγκολπίου-λειψανοθήκης, Washington, DC, Dumbarton Oaks, 13ος αι.

The saint as guard and protector Coin (halftetarteron), Ioannes II Komnenos, 1118-1143. Bust of St Demetrios. He holds a lance. Detail of reliquary enkolpion, Washington DC, Dumbarton Oaks, 13th c.

ΘΔΗΜΗ
ΤΡΙΟ

11
Δευτέρα / Monday

12
Τρίτη / Tuesday

13
Τετάρτη / Wednesday

14
Πέμπτη / Thursday

15
Παρασκευή / Friday

16
Σάββατο / Saturday

17
Κυριακή / Sunday

Ο πολιούχος της Θεσσαλονίκης αποκρούει τους εχθρούς της. Λεπτομέρεια εικόνας 19ου αι.. Στο φόντο, λεπτομέρεια λειψανοθήκης Μονής Βατοπεδίου, β' μισό 12ου αι.
The patron saint of Thessaloniki repels its enemies. Detail from 19th c. icon. In the background detail of reliquary from Vatopedi Monastery, 2nd half of 12th c.

18
Δευτέρα / Monday

19
Τρίτη / Tuesday

20
Τετάρτη / Wednesday

21
Πέμπτη / Thursday

22
Παρασκευή / Friday

23
Σάββατο / Saturday

24
Κυριακή / Sunday

«ὁ ἅγιος φαίνεται εἰς τόν ὕπνον τοῦ καραβοκυροῦ καί τοῦ λέγει νά φέρει τό σιτάρι εἰς τήν Θεσσαλονίκην...». Διάχωρο εικόνας 19ου αι.
Στο φόντο, νάρθηκας παρεκκλησίου Αγίου Δημητρίου στο καθολικό της Μονής Βατοπεδίου Αγίου Όρους, 1791
'The saint appears in a dream to the master of a ship and tells him to bring the wheat to Thessaloniki... Panel of 19th c. icon.
In the backround, narthex of chapel of Aghios Demetrios in katholikon of Vatopedi Monastery, Mt. Athos. 1791

Ο ΑΓΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΗΝΑΔΑΤΟΥΣ ΠΙΝΟΥ

стыдимнѣіе избодекуманеконх
тѣхꙋ прѣзьнощьсолꙋньоукрас
тн

2007

Ιούνιος / *June*

μήνας έκτος εβδομάδα εικοστή έκτη / month sixth week twenty sixth

25
Δευτέρα / Monday

26
Τρίτη / Tuesday

27
Τετάρτη / Wednesday

28
Πέμπτη / Thursday

29
Παρασκευή / Friday — Πέτρου και Παύλου των αποστόλων

30
Σάββατο / Saturday — Σύναξις των 12 αποστόλων

Ιούλιος
July

1
Κυριακή / Sunday — Κοσμά και Δαμιανού αναργύρων

Ο άγιος αποκρούει τους εχθρούς της Θεσσσαλονίκης. Νόμισμα (στάμενο), Ανδρόνικος Γ' 1328-1341 Σχεδιαστική απεικόνιση τοιχογραφίας από την Dečani (Σερβία), 1346-1348
The saint repels the enemies of Thessaloniki. Coin (stameno), Andronicus III, 1328-1341. Drawing of wall-painting from Dečani (Serbia), 1346-1348

2007

Ιούλιος / *July*

μήνας έβδομος εβδομάδα εικοστή έβδομη / month seventh week twenty-seventh

2
Δευτέρα / Monday

Κατάθεσις Τιμίας Ζώνης Θεοτόκου

3
Τρίτη / Tuesday

4
Τετάρτη / Wednesday

5
Πέμπτη / Thursday

6
Παρασκευή / Friday

7
Σάββατο / Saturday

Κυριακής μεγαλομάρτυρος

8
Κυριακή / Sunday

Εικόνα με σλαβική επιγραφή, ενδεικτική της διάδοσης της λατρείας του αγίου στο σλαβικό κόσμο, 18ος-19ος αι.
Icon with Slav inscription, indicating the spread of the cult of the saint in the Slav world, 18th-19th c.

Образъ Стаго Великомъ Димитріѧ Солкн. чю

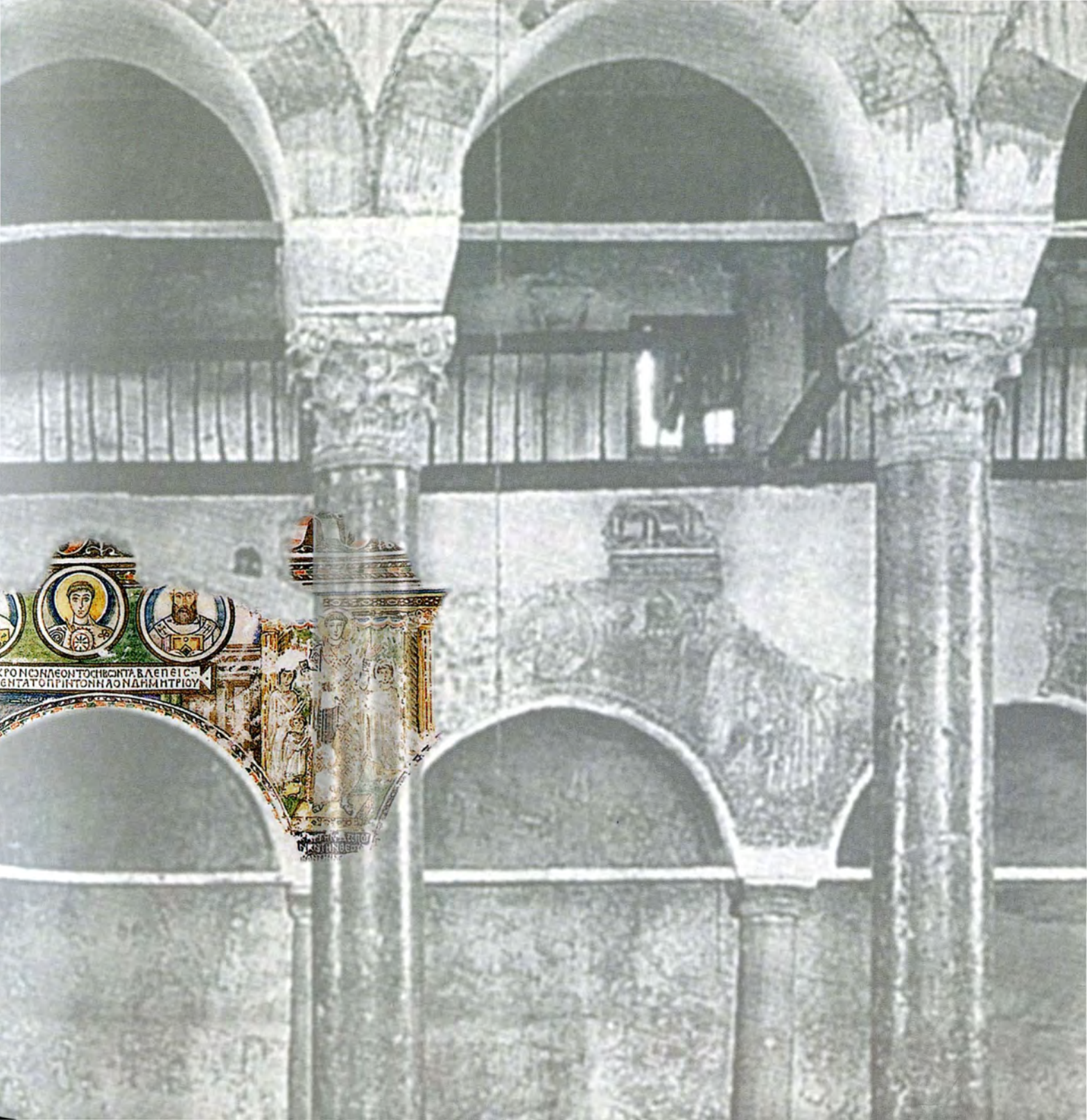
ΚΡΟΝΩΝΛΕΟΝΤΟΣΗΒΩΝΤΑΒΛΕΠΕΙΣ
ΕΝΤΑΤΟΠΡΙΝΤΟΝΝΑΟΝΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

9
Δευτέρα / Monday

10
Τρίτη / Tuesday

11
Τετάρτη / Wednesday

Ευφημίας μεγαλομάρτυρος, Όλγας ισαποστόλου

12
Πέμπτη / Thursday

13
Παρασκευή / Friday

14
Σάββατο / Saturday

15
Κυριακή / Sunday

Των Αγίων Πατέρων

Εικονίδιο ελεφαντοστέινο, Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης, β' μισό 10ου αι. Στο φόντο, το εικονίδιο εκτεθειμένο στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
Miniature ivory icon, Metropolitan Museum of New York, 2nd half of 10th c. In the background, the icon exhibited in the Museum of Byzantine

Σύνθεση με υδατογραφίες του Άγγλου αρχιτέκτονα W.S. George και φωτογραφία της βασιλικής πριν την πυρκαγιά του 1917
Composition of water colours by the English architect W.S. George and photograph of basilica before the fire of 1917

16
Δευτέρα / Monday

17
Τρίτη / Tuesday — Μαρίνης μεγαλομάρτυρος

18
Τετάρτη / Wednesday

19
Πέμπτη / Thursday

20
Παρασκευή / Friday — Ηλιού του προφήτου

21
Σάββατο / Saturday

22
Κυριακή / Sunday — Μαρίας της Μαγδαληνής

Ο άγιος έφιππος, Ναός Αγίου Νικολάου, Μοσχόπολη, Αλβανία, περίπου 1725. Από την Έκθεση «Εικόνες από τις Ορθόδοξες Κοινότητες της Αλβανίας», Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, 14 Μαρτίου-12 Ιουνίου 2006.
The saint on horseback. Church of Aghios Nikolaos, Moschopolis, Albania, circa 1725, from the Exhibition "Icons from the Orthodox Communities of Albania" Museum of Byzantine Culture, 14 March – 12 June 2006

23
Δευτέρα / Monday

24
Τρίτη / Tuesday — Χριστίνης μεγαλομάρτυρος

25
Τετάρτη / Wednesday

26
Πέμπτη / Thursday — Παρασκευής οσιομάρτυρος

27
Παρασκευή / Friday — Παντελεήμονος του ιαματικού

28
Σάββατο / Saturday

29
Κυριακή / Sunday

Άγιος Δημήτριος ο Μυροβλήτης και Μέγας Δούξ, Ναός Αγίου Δημητρίου, Βεράτι, Αλβανία, β' μισό 16ου αι. Από την Έκθεση «Εικόνες από τις Ορθόδοξες Κοινότητες της Αλβανίας», Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, 14 Μαρτίου-12 Ιουνίου 2006.
St Demetrios Myroblytes and Great Duke, Church of Aghios Demetrios, Verati, Albania, 2nd half of 16th c., from the Exhibition "Icons from the Orthodox Communities of Albania" Museum of Byzantine Culture, 14 March – 12 June 2006

2007

Ιούλιος / *July*

μήνας έβδομος εβδομάδα τριακοστή πρώτη / month seventh week thirty-first

30
Δευτέρα / Monday

31
Τρίτη / Tuesday

Αύγουστος
August

1
Τετάρτη / Wednesday

2
Πέμπτη / Thursday

3
Παρασκευή / Friday

4
Σάββατο / Saturday

5
Κυριακή / Sunday

Χάρτινη εικόνα με παράσταση της Θεσσαλονίκης στο βάθος, 1835
Paper icon with view of Thessaloniki in background, 1835

ΗΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

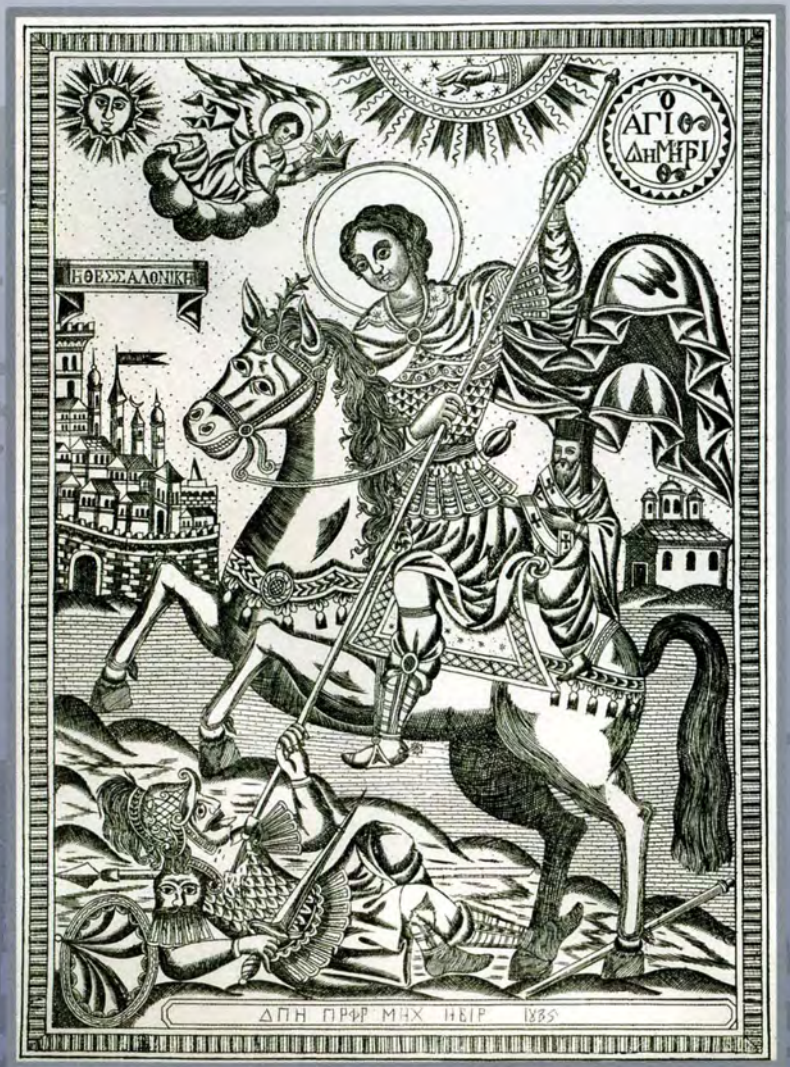

2007

Αύγουστος / *August*

μήνας όγδοος εβδομάδα τριακοστή δεύτερη / month eighth week thirty-second

6
Δευτέρα / Monday ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

7
Τρίτη / Tuesday

8
Τετάρτη / Wednesday

9
Πέμπτη / Thursday

10
Παρασκευή / Friday Λαυρεντίου ιεροδ.

11
Σάββατο / Saturday

12
Κυριακή / Sunday

Ο άγιος Δημήτριος έφιππος, νόμισμα (στάμενο), Ανδρόνικος Γ' 1328-1341. Στο φόντο, εικόνα του αγίου με την πόλη της Θεσσαλονίκης, Κέρκυρα, 16ος αι.
The saint on horseback, coin (stameno), Andronicus III, 1328-1341. In the background, image of saint with city of Thessaloniki, Corfu, 16th c.

13
Δευτέρα / Monday

14
Τρίτη / Tuesday

15
Τετάρτη / Wednesday ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

16
Πέμπτη / Thursday

17
Παρασκευή / Friday

18
Σάββατο / Saturday

19
Κυριακή / Sunday

Νόμισμα (στάμενο) Ανδρονίκου Γ (1328-1341). Ο άγιος Δημήτριος έφιππος προς τα δεξιά, καλπάζει προς τα τείχη πιθανότατα της Θεσσαλονίκης

Coin (stameno) of Andronicos III, 1328-1341. St Demetrios on horseback to the right, galloping towards the walls of (probably) Thessaloniki

20
Δευτέρα / Monday

21
Τρίτη / Tuesday

22
Τετάρτη / Wednesday

23
Πέμπτη / Thursday

24
Παρασκευή / Friday

25
Σάββατο / Saturday

26
Κυριακή / Sunday

Ασημένιο εγκόλπιο με παράσταση έφιππου αγίου Δημητρίου. Συλλογές ΛΜ/ΑΠΘ.
Από την Έκθεση «Πολύτιμα της Παράδοσης», Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, 6 Ιουλίου -31 Δεκεμβρίου 2006.
Silver pectoral with depiction of mount St Demetrios. Collections of the Folk Museum of Aristotle University. From the Exhibition 'Treasures of Tradition' Museum of Byzantine Culture, 6 July – 31 December 2006

2007

Αύγουστος / *August*

μήνας όγδοος εβδομάδα τριακοστή πέμπτη / month eighth week thirty-fifth

27
Δευτέρα / Monday

28
Τρίτη / Tuesday

29
Τετάρτη / Wednesday — Αποτομή κεφαλής Ιωάννου Προδρόμου

30
Πέμπτη / Thursday — Αλεξάνδρου

31
Παρασκευή / Friday

Σεπτέμβριος
September

1
Σάββατο / Saturday — Αρχή της Ινδίκτου

2
Κυριακή / Sunday — Μάμαντος μάρτυρος

Φύλλα τριπτύχου, 19ος αι.
Panels of triptych, 19th c.

ΟΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΟΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΟΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ
ΟΑΓΙΟΣ ΑΝΑΝΙΕΙΟΣ

2007

Σεπτέμβριος / *September*

μήνας ένατος εβδομάδα τριακοστή έκτη / month nineth week thirty-sixth

3
Δευτέρα / Monday

4
Τρίτη / Tuesday

5
Τετάρτη / Wednesday

6
Πέμπτη / Thursday

7
Παρασκευή / Friday

8
Σάββατο / Saturday

Γενέθλιον Υπεραγίας Θεοτόκου

9
Κυριακή / Sunday

Τρίπτυχο, 1753. Η Παναγία Ζωοδόχος Πηγή με τους αγίους Νικόλαο, Αθανάσιο, Γεώργιο και Δημήτριο
Triptych, 1753. The Virgin Zoodochos Pege, with Sts Nikolaos, Athanasios, Georgios and Demetrios

2007

Σεπτέμβριος / *September*

μήνας ένατος εβδομάδα τριακοστή έβδομη / month nineth week thirty-seventh

10
Δευτέρα / Monday

11
Τρίτη / Tuesday

12
Τετάρτη / Wednesday

13
Πέμπτη / Thursday

14
Παρασκευή / Friday ΥΨΩΣΗ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

15
Σάββατο / Saturday

16
Κυριακή / Sunday Ευφημίας μεγαλομάρτυρος

Δίζωνη εικόνα, 14ος 15ος αι. Στην επάνω ζώνη: οι άγιοι Γεώργιος, Δημήτριος και Παντελεήμων
Two-zoned icon, 14th-15th c. In the upper zone: Sts Georgios, Demetrios and Paneleimon

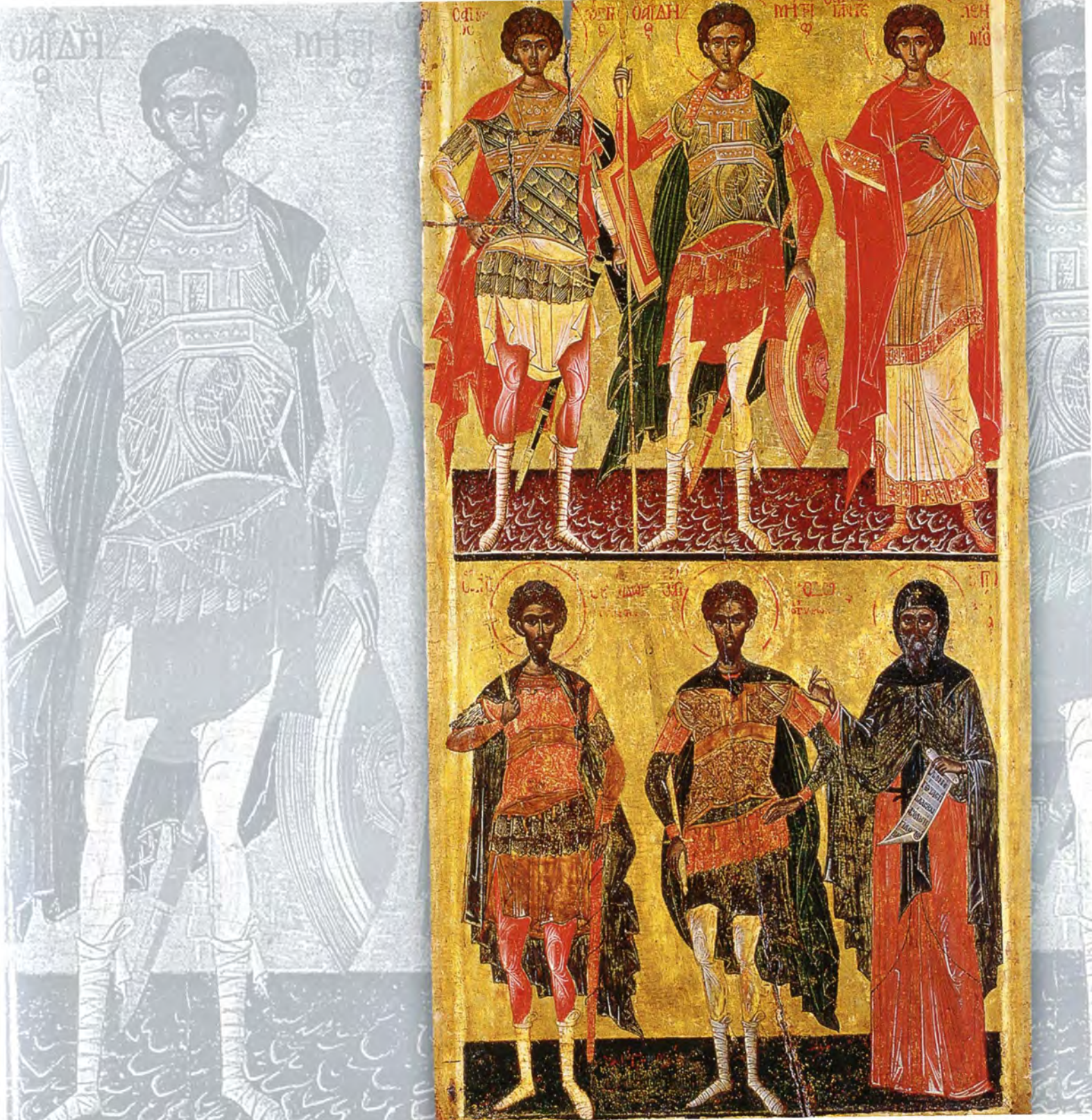

17
Δευτέρα / Monday — Σοφίας, Πίστεως, Αγάπης, Ελπίδος

18
Τρίτη / Tuesday

19
Τετάρτη / Wednesday

20
Πέμπτη / Thursday — Ευσταθίου μεγαλομάρτυρος

21
Παρασκευή / Friday

22
Σάββατο / Saturday

23
Κυριακή / Sunday

Ο άγιος με στρατιωτική εξάρτυση σε νόμισμα (στάμενο) εποχής Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου, 1341-1391
The saint in military apparel on a coin (stameno) of the period of Ioannis V Paleologus, 1341-1391

24
Δευτέρα / Monday

25
Τρίτη / Tuesday

26
Τετάρτη / Wednesday

27
Πέμπτη / Thursday

28
Παρασκευή / Friday

29
Σάββατο / Saturday

30
Κυριακή / Sunday

Δίζωνη εικόνα, 17ος -18ος αι. Στην κάτω ζώνη: οι στρατιωτικοί άγιοι Δημήτριος, Γεώργιος, Θεόδωρος ο Τήρων και Θεόδωρος ο Στρατηλάτης

Two-zoned icon, 17th-18th c.. In the lower zone: the warrior saints Demetrios, Georgios, Theodore Teron and Theodore Stratelates

2007

Οκτώβριος / *October*

μήνας δέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή / month tenth week fourtieth

1
Δευτέρα / Monday

2
Τρίτη / Tuesday
Κυπριανού ιερομάρτυρος

3
Τετάρτη / Wednesday

4
Πέμπτη / Thursday

5
Παρασκευή / Friday

6
Σάββατο / Saturday

7
Κυριακή / Sunday
Σεργίου και Βάκχου μαρτύρων

Τρίπτυχο, Η Παναγία Ρίζα του Ιεσσαί με τους αποστόλους Πέτρο και Παύλο και τους αγίους Γεώργιο και Δημήτριο, 1743
Triptych, The Virgin Tree of Jesse with Apostles Peter and Paul and Sts Georgios and Demetrios, 1743

8
Δευτέρα / Monday

9
Τρίτη / Tuesday

10
Τετάρτη / Wednesday

11
Πέμπτη / Thursday

12
Παρασκευή / Friday

13
Σάββατο / Saturday

14
Κυριακή / Sunday

Ο άγιος ευλογεί τα σύμβολα του αρχιερατικού θρόνου της Θεσσαλονίκης. Επιμανίκιο Γεράσιμου Κρητός, επισκόπου Θεσσαλονίκης 1788-1810

The saint blesses the symbols of the prelate's throne in Thessaloniki. Epimanikion (maniple) of Gerasimos from Crete, Bishop of Thessaloniki, 1788-1810

ΗΤΟΝΙΟΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΩΖΟΜΕΝΟΥΗΤΗΣΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣΤΕΡΑΣΜΟΥ
ΟΚΡΗΣ
ΗΤΟΝΙΟΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΣΩΖΟΜΕΝΟΥΗΤΗΣΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣΤΕΡΑΣΜΟΥ
ΟΚΡΗΣ

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΑΓΙΟΣ ΑΡΧΟΝ ΜΙΧΑΗΛ
ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
ΑΓΙΟΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ
ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ
ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

15
Δευτέρα / Monday

16
Τρίτη / Tuesday

17
Τετάρτη / Wednesday

18
Πέμπτη / Thursday — Λουκά του Ευαγγελιστή

19
Παρασκευή / Friday

20
Σάββατο / Saturday — Γερασίμου Κεφαλληνίας

21
Κυριακή / Sunday

Δίζωνη εικόνα, 18ος αι. Στην επάνω ζώνη η Παναγία Ρόδον το Αμάραντον και στην κάτω οι τροπαιοφόροι άγιοι Δημήτριος και Γεώργιος
Two-zoned icon, 18th c. In the upper zone the Virgin Unfading Rose, and in the lower the warrior saints Demetrios and Georgios

2007

Οκτώβριος / *October*

μήνας δέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή τρίτη / month tenth week fourty-third

22
Δευτέρα / Monday

23
Τρίτη / Tuesday — Ιακώβου του αδελφοθέου

24
Τετάρτη / Wednesday

25
Πέμπτη / Thursday

26
Παρασκευή / Friday — ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ του μυροβλύτου

27
Σάββατο / Saturday — Νέστορος μάρτυρος

28
Κυριακή / Sunday — ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ

Εικόνα του αγίου που φονεύει τον τσάρο των Βουλγάρων Καλογιάννη (Ιωαννίτζη). Δέηση ομώνυμου πιστού, 1815
Icon of the saint killing the Bulgarian tsar Kalojan (Ioannitza) with prayer by worshipper of the same name, 1815.

ΟΓΙΟΣ
ΤΡΙ
ΔΗΜΗ
ΟΣ
ΛΕΗΣΙΣ ΤΟΥΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ
ΘΕΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΗΣΑΛΟΝΙΚΗ

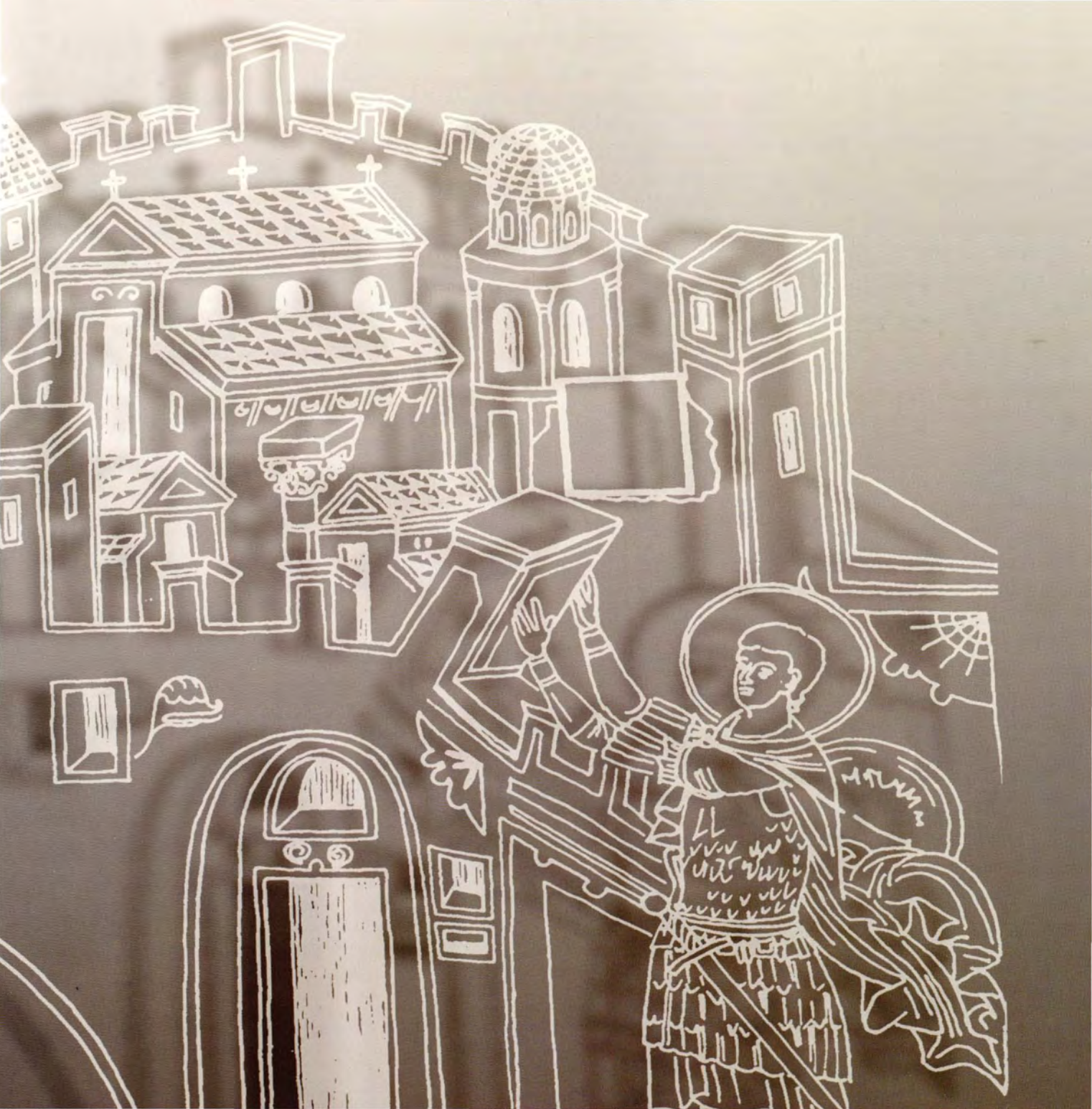

2007

Οκτώβριος / *October*

μήνας δέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή τέταρτη / month tenth week fourty-fourth

29
Δευτέρα / Monday

30
Τρίτη / Tuesday

31
Τετάρτη / Wednesday

Νοέμβριος
November

1
Πέμπτη / Thursday

Κοσμά και Δαμιανού των αναργύρων

2
Παρασκευή / Friday

3
Σάββατο / Saturday

4
Κυριακή / Sunday

Φυλακτό.Συλλογές ΑΜ/ΑΠΘ. Από την Έκθεση «Πολύτιμα της Παράδοσης», Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
Amulet. Collections of the Folk Museum of Aristotle University, From the Exhibition 'Treasures of Tradition' Museum of Byzantine Culture,

Λεπτομέρεια εικόνας, Κέρκυρα, 16ος αι. Ο άγιος ανορθώνει τα τείχη της Θεσσαλονίκης. Σχεδιαστική απεικόνιση τοιχογραφίας από την Dečani (Σερβία), 1346-1348
Detail of an icon, Corfu, 16th c. St Demetrios lifts the walls of Thessaloniki, drawing of wall-painting from Dečani (Serbia), 1346-1348

2007

Νοέμβριος / *November*

μήνας ενδέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή πέμπτη / month eleventh week fourty-fifth

5
Δευτέρα / Monday

6
Τρίτη / Tuesday

7
Τετάρτη / Wednesday

8
Πέμπτη / Thursday

Σύναξη Ταξιαρχών Μιχαήλ και Γαβριήλ

9
Παρασκευή / Friday

10
Σάββατο / Saturday

11
Κυριακή / Sunday

Μηνά, Βίκτωρος και Βικεντίου μαρτύρων

Χάρτινη εικόνα για τα εγκαίνια της Εκκλησίας Κουγιούνκιοι, δ' τέταρτο 19ου αι.
Paper icon for consecration of Kouyiounkioi Church, 4th quarter of 19th c.

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΟΥΓΙΟΥΝΚΙΟΙ

26
Δευτέρα / Monday — Στυλιανού οσίου

27
Τρίτη / Tuesday

28
Τετάρτη / Wednesday

29
Πέμπτη / Thursday

30
Παρασκευή / Friday — Ανδρέα του Πρωτόκλητου

Δεκέμβριος
December

1
Σάββατο / Saturday

2
Κυριακή / Sunday

Νόμισμα (τορνέσιο) Μανουήλ Β' Παλαιολόγου, 1391-1425. Ο αυτοκράτορας με τον άγιο Δημήτριος έφιππο. Γύρω από το μονόγραμμα των Παλαιολόγων η επιγραφή: ΜΑΝΟΥΗΛ ΔΕΣΠΟΤΙΣ
Coin (tornesio) Manuel II Paleologus, 1391-1425. The emperor with St Demetrios on horseback. ΜΑΝΟΥΗΛ ΔΕΣΠΟΤΙΣ around Palaeologan monogram

2007

Νοέμβριος / *November*

μήνας ενδέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή έβδομη / month eleventh week fourty-seventh

19
Δευτέρα / Monday

20
Τρίτη / Tuesday

21
Τετάρτη / Wednesday — Τα Εισόδια της Θεοτόκου

22
Πέμπτη / Thursday

23
Παρασκευή / Friday

24
Σάββατο / Saturday

25
Κυριακή / Sunday — Αικατερίνης μεγαλομάρτυρος

Χάρτινη εικόνα, β' μισό 18ου αι., ο άγιος Δημήτριος και η σκήτη του αγίου Δημητρίου της μονής Βατοπεδίου
Paper icon, 2nd half of 18th c., St Demetrios and the skete of Aghios Demetrios at the Vatopedi Monastery

Διὰ Συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου κυροῦ Πολυκάρπου Καριτζιώτη καὶ διὰ δαπάνης τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ κυροῦ Δημητρίου

2007

Νοέμβριος / *November*

μήνας ενδέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή όγδοη / month eleventh week fourty-eighth

26
Δευτέρα / Monday — Στυλιανού οσίου

27
Τρίτη / Tuesday

28
Τετάρτη / Wednesday

29
Πέμπτη / Thursday

30
Παρασκευή / Friday — Ανδρέα του Πρωτόκλητου

Δεκέμβριος
December

1
Σάββατο / Saturday

2
Κυριακή / Sunday

Νόμισμα (τορνέσιο) Μανουήλ Β' Παλαιολόγου, 1391-1425. Ο αυτοκράτορας με τον άγιο Δημήτριος έφιππο. Γύρω από το μονόγραμμα των Παλαιολόγων η επιγραφή: ΜΑΝΟΥΗΛ ΔΕΣΠΟΤΙΣ
Coin (tornesio) Manuel II Paleologus, 1391-1425. The emperor with St Demetrios on horseback. ΜΑΝΟΥΗΛ ΔΕΣΠΟΤΙΣ around Palaeologan monogram

2007

Δεκέμβριος / *December*

μήνας δωδέκατος εβδομάδα τεσσαρακοστή ένατη / month twelfth week fourty-nineth

3
Δευτέρα / Monday

4
Τρίτη / Tuesday — Βαρβάρας μεγαλομάρτυρος

5
Τετάρτη / Wednesday — Σάββα του ηγιασμένου

6
Πέμπτη / Thursday — Νικολάου Μύρων του θαυματουργού

7
Παρασκευή / Friday

8
Σάββατο / Saturday

9
Κυριακή / Sunday — Αγίας Άννης

Η Παναγία Ρόδον το Αμάραντον. Στην κάτω ζώνη: οι τροπαιοφόροι Γεώργιος και Δημήτριος, 18ος αι.
The Virgin Unfading Rose. In the lower zone: the warrior saints Georgios and Demetrios, 18th c.

Μ' ΜΡ ΘΥ
ΙΣ ΧΣ

10
Δευτέρα / Monday

11
Τρίτη / Tuesday

12
Τετάρτη / Wednesday — Σπυρίδωνος Τριμυθούντος του θαυματουργού

13
Πέμπτη / Thursday — Ευστρατίου και Λουκίας μαρτύρων

14
Παρασκευή / Friday

15
Σάββατο / Saturday — Ελευθερίου ιερομάρτυρος

16
Κυριακή / Sunday

Νόμισμα (τραχύ) Θεόδωρου Κομνηνού Δούκα, 1224-1230. Αυτοκράτορας αριστερά και άγιος Δημήτριος δεξιά, κρατούν μεταξύ τους λάβαρο
Coin (trachy) of Theodoros Komninos Doukas, 1224-1230. The emperor (on the left) and St Demetrios (on the right) hold a banner

17
Δευτέρα / Monday

18
Τρίτη / Tuesday

19
Τετάρτη / Wednesday

20
Πέμπτη / Thursday

21
Παρασκευή / Friday

22
Σάββατο / Saturday

Αναστασίας Φαρμακολυτρίας

23
Κυριακή / Sunday

Διαχρονική χρήση του ονόματος Δημητρίου από τα παλαιοχριστιανικά (5ος-6ος) έως τα μεταβυζαντινά χρόνια (19ος αι)
Use of name Demetrios from early Christian (5th-6th c.) until Byzantine times (19th c.)

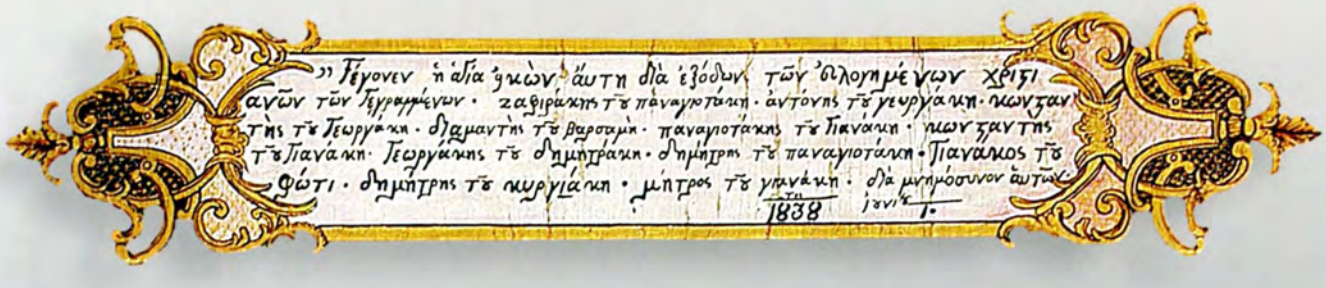

ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ 1815

24
Δευτέρα / Monday

25
Τρίτη / Tuesday ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

26
Τετάρτη / Wednesday

27
Πέμπτη / Thursday Στεφάνου πρωτομάρτυρος

28
Παρασκευή / Friday

29
Σάββατο / Saturday

30
Κυριακή / Sunday Ανυσίας μάρτυρος

Νόμισμα (στάμενο) εποχής Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου, 1341-1391. Ο αυτοκράτορας κρατώντας ομοίωμα της πόλης και σφίγγοντας το δεξί χέρι πιθανώς του αγίου Δημητρίου. Ο άγιος με στρατιωτική εξάρτυση
Coin (stameno) of the period of Ioannis V Paleologus, 1341-1391. The emperor holds a replica of the city and grasps the right hand of (probably) St Demetrios. The saint is in military apparel

31
Δευτέρα / Monday

2008 Ιανουάριος
Jenuary

1
Τρίτη / Tuesday ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ Περιτομή Ιησού Χριστού, Βασιλείου του Μεγάλου

2
Τετάρτη / Wednesday

3
Πέμπτη / Thursday

4
Παρασκευή / Friday

5
Σάββατο Saturday

6
Κυριακή / Sunday

Δίζωνη εικόνα, 18ος-19ος αι. Στην επάνω ζώνη η Παναγία Ρόδον το Αμάραντον και στην κάτω οι τροπαιοφόροι άγιοι Δημήτριος και Γεώργιος

Two-zoned icon, 18th-19th c. In the upper zone the Virgin Unfading Rose, and in the lower the warrior saints Demetrios and Georgios

ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ-ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ "2007 ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ" ΠΟΥ ΕΚΔΟΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΝΤΑΣΣΕΤΑΙ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΕΙ ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΝΑ ΒΟΗΘΑ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΟΥ

Διοικητικό Συμβούλιο 2005 2007

Νίκος Νικονάνος, Πρόεδρος
Ζωή Παπαδοπούλου, Αντιπρόεδρος
Ελένη Περιστεροπούλου, Αντιπρόεδρος
Γιώργος Ι. Γεωργιάδης, Γ Γραμματέας
Μάγδα Μανούδη, Ταμίας
Ελίζα Αλεξανδρίδου, Μέλος
Παναγιώτα Γεωργιάδου, Μέλος
Υπατία Διονυσιάδου, Μέλος
Κάτια Λοβέρδου-Τσιγαρίδα, Μέλος
Διονυσία Μισσίου, Μέλος
Ευστρατία Τσίρλη, Μέλος

Executive committee 2005-2007

Nikos Nikonanos, chairman
Zoe Papadopoulou, vice-chair
Eleni Peristeropoulou, vice-chair
George I. Georgiades, gen. secretary
Magda Manoudi, treasurer
Eliza Alexandridou
Panagiota Georgiadou
Ypatia Dionysiadou
Katia Loverdou-Tsigarida
Dionysia Missiou
Efstratia Tsirli

THE DESK-DIARY 2007 SAINT DEMETRIOS. IN THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE IS PUBLISHED BY THE ASSOCIATION OF FRIENDS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE AS PART OF THE ASSOCIATION'S EFFORTS TO GIVE THE MUSEUM MATERIAL AND MORAL SUPPORT TO ASSIST IN ITS RUNNING, AND TO HELP TO AUGMENT ITS COLLECTIONS.

ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ – ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ "**2007** – ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ"" ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΕ 1.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2006.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ
Ιωάννης Μότσιανος
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ
Αθανασία Λιμπέρη
ΖΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ
Δήμητρα Καμαράκη
ΓΡΑΜΜΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ
Χρυσούλα Μαλλιά
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
Μάκης Σκιαδαρέσης, Γιώργος Φαφαλής,
Σωτήρης Χαϊδεμένος, Σταμάτης Ζουμπουρτικούδης
ΑΓΓΛΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Glossima & Wehrheim

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
Reprotime A.E.
ΠΑΡΑΓΩΓΗ
Reprotime A.E.

1,000 COPIES OF THE DESK-DIARY "**2007** SAINT DEMETRIOS. IN THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF BYZANTINE CULTURE WERE PRINTED IN OCTOBER 2006.

WRITTEN AND EDITED BY:
Ioannis Motsianos
ART EDITOR AND CO-ORDINATOR
Athanasia Liberi
PAINTINGS
Demetra Kamaraki
DRAWINGS
Chrysoula Mallia
PHOTOGRAPHS
Makis Skiadaresis, Giorgos Fafalis,
Sotiris Chaidemenos, Stamatis Zoumbourtikoudis
ENGLISH TRANSLATION
Glossima & Wehrheim

LAYOUT
Reprotime S.A.
PRODUCTION
Reprotime S.A.

ΟΙΤΟΣ
ΤΡΙ

ΔΗΜΉ
ΟϹ